

LS 0173 – LS 0174

Lennart Setterdahl: Det är idag den 16 december 1985. Jag sitter tillsammans med Nils Jansson i Moline Illinois. Han var född 1909 den 24 maj i Ramkvilla socken, i Jönköpings län. Han kom till Amerika 1928. Berätta lite grand för mig nu Nils vad Dina föräldrar sysselsatte sig med. Din far, vad arbetade han med?

Nils Jansson: Min far var maskinist, var 'di .. You have - på ett sågverk och sedan hade han ett torp var han arrenderade.

L: Hur stort var det, fyra fem kor eller?

Nils Jansson: Ja det var en fyra; fyra kor och en häst och två grisar och några får och så – ja, – det var väl allt.

L: Han hade ett helt galleri utav en jordbruksgård då?

Nils Jansson: Ja, det är sant.

L: Och där växte Du upp. Hur många syskon var ni i familjen?

Nils Jansson: Vi var sju syskon.

L: Jaha. Mest pojkar eller?

Nils Jansson: Det var

Annan person: Tre pojkar.

Nils Jansson: Fyra.

Annan person: Fyra pojkar ja.

Nils Jansson: Fyra pojkar – och –

Annan person: Tre flickor.

Nils Jansson: Tre flickor.

L: Och Du är en utav de

Nils Jansson: Jag är den – jag är den fjärde.

L: Jaha.

Nils Jansson: Och två är 'döa.

L: Så då fick Du hjälpa till lite grand när pappa var borta vid sågverket då?

Nils Jansson: Jaa det fick jag göra.

L: Du fick börja tidigt då, när Du var liten pojke?

Nils Jansson: Ja. Jag började när jag var about en – jag brukade gå och mjölka korna när jag var nio år gammal.

L: Jaså. Vem var basen i hemmet? Var det pappa eller var det mamma som sa till vad Du skulle göra eller?

Nils Jansson: Det var nog min pappa som sa till mig vad jag skulle göra.

L: Jaså han hade ett beting för er, som vad var och en skulle sköta om?

Nils Jansson: mhm, det är sant.

L: Det skulle vara klart.

Nils Jansson: Det är sant.

L: Var han sträng utav sig i jämförelse med mamma eller?

Nils Jansson: Ja han var nog sträng i en väg – yes – det var han. Vi var nog lite rädda för honom.

L: Jaha. Hjälptes ni syskon åt?

Nils Jansson: Å ja. När far sade någonting så 'hjälpste vi åt allesammans. Men – sedan – när mina bröder blev äldre så arbetade de i såg; på sågen där.

L: Jaså de följde med pappa då?

Nils Jansson: Ja. På sågen där i Hallsnäs.

L: Hallsnäs?

Nils Jansson: Hallsnäs.

L: Hallsnäs. Jaha.

Nils Jansson: mhm.

L: Så – då var Du ensam hemma då när de äldre bröderna försvann?

Nils Jansson: Då hjälpte jag min morfar. Mina tre systrar var yngre än vad jag var.

L: Så då kunde de gå ut och mjölka i ladugården?

Nils Jansson: Då hade jag 'te och ta hand om det hemma, när 'di var ute och arbetade där sedan och då kom 'di ju hem på kvällarna.

L: Så flickorna, hjälpte de också till att mjölka i ?

Nils Jansson: 'Di var nog lite för, 'di var inte gamla nog för det, för jag är ju fem år äldre än min äldsta syster se.

L: Jaha.

Nils Jansson: Så

L: Det var ett stort hopp där då.

Nils Jansson: Jaa. Mhm.

L: Men då hjälpte Du mamma också?

Nils Jansson: Å ja då hade jag ju 'te och hjälpa i huset och tvätta och hjälpa henne med sådant.

L: Jaså Du fick göra tvätt också då?

Nils Jansson: Oh, yes.

L: Jaha.

Nils Jansson: Och så mjölkade jag ju korna och födde dem.

L: Separerade ni mjölken också eller?

Nils Jansson: Separera mjölken.

L: Ni separerade och sålde grädde eller smör?

Nils Jansson: Smör. Separerade. Well vi hade ju inte mer än fyra kor, kanske det inte var mer än två kor som mjölkade. Så – vi behövde ju mjölk och smör för vårt eget behov.

L: Så ni separerade inte, utan ni skummade av grädden.

Nils Jansson: Vi separerade det.

L: Ni gjorde det!

Nils Jansson: mm.

L: Jaha. Så kalvarna kunde få skummjölken då?

Nils Jansson: Det är sant.

L: Värmde ni upp den innan ni gav den till kalven, ute i ladugården?

Nils Jansson: Vad sa?

L: När ni gav mjölken till kalven,

Nils Jansson: Jaa.

L: När han inte fick nymjolk, utan han fick skummjolk sedan längre fram, värmde ni upp den mjölken då?

Nils Jansson: Oh ja, vi alltid värmde upp den.

L: Ni gjorde det?

Nils Jansson: Oh ja. mhm.

L: Ni var rädda så det inte skulle bli kolik och sånt?

Nils Jansson: Det är sant.

L: Hade ni grisar också

Nils Jansson: Ja vi hade en och två grisar.

L: Det var gödsvin då?

Nils Jansson: Det var just för vårt eget behov.

L: Inga suggor med smågrisar då, utan det var

Nils Jansson: Nej, nej.

L: Nähä. Så då åkte pappa och köpte i en säck ett par grisar?

Nils Jansson: Ja det är sant.

L: Fram på vårkanten?

Nils Jansson: Ja. mhm.

L: Och den slaktades då fram vid

Nils Jansson: Den slaktades i december. Det var något annat arbete han gjorde då. Då gick han till andra som hade torp och - bönder runt där – och slaktade ’griser.

L: Jaså han var slaktare också!

Nils Jansson: Då slaktade han ’griser för dom. Så då hade vi, då gick vi upp tidigt på morron vid klockan fem, för att vi hade till och göra arbetet om vi hade ’te och slakta en gris då. Och – då hade vi ’te och gå opp tidigt och – slakta den grisen.

L: Jaha. Och det var bestämt i förväg då?

Nils Jansson: Det var bestämt, så det är sant. Så ’di hade, vattnet kokade när vi kom där och då följde jag med min far.

L: Å Du var med och hjälpte till!

Nils Jansson: Då följde jag med och hjälpte honom. Jag var ju inte gammal då, men; tolv, tretton, fjorton år gammal.

L: Så Du fick lära Dig också kanske?

Nils Jansson: Jaha.

L: Och skålla och

Nils Jansson: Skållade och ta av .. ja .. - till och göra arbetet för det.

L: Använde ni en snara runt trynet på grisen när ni höll den innan de slog ihjäl den, eller?

Nils Jansson: Det var sant och så en liten

L: mask.

Nils Jansson: En mask, det är sant. Det är vad jag har fått ’te och göra då.

L: Jaså det var arbetet?

Nils Jansson: Klubban och slog ’te han.

L: Men Du var inte stark tillräckligt att hålla snaran?

Nils Jansson: Det gjorde far.

L: Jaså, han gjorde det.

Nils Jansson: mhm. Han gjorde allt det, allt far behövde göra, till och slå ’te honom.

L: Så alla hade sitt beting att göra?

Nils Jansson: Ja, det är sant. Jag visste vad, när han sa till mig, då – då slog jag till han. Det var underligt. Han ville hellre till ha mig till och göra det, för ’di var ju så många bönder som var där, ’di var ju så stora och starka. ’Di hade en sån där stor klubba och ’di slog till, men så, och då flyttade huvud, då flyttade ju grisen sig lite och när ’di slog till Och slog i!, inte på den där masken, utan i jämte! Och han sa till mig: ”Du behöver inte slå till hårt, bara slå till lite”. Jag gjorde ingenting till det, bara vaktade. Det var ingenting till.

L: Och Du hade vanan vid det då när Du skulle slå?

Nils Jansson: Ja. När han sa till att jag skulle slå till, det var det.

L: Jaha. Hur provade han så att vattnet inte var för varmt, så att han skulle skålla sig? Hur bar han sig åt då?

Nils Jansson: Det var vi inte rädda för att få det för varmt. Det var svårt att få det varmt på vintern och få det där vattnet till att koka. Vi hade till värma opp den där ..

L: I en gryta ute?

Nils Jansson: Jaa. En gryta med vatten och så slå i det i en

L: En stor hov eller?

Nils Jansson: Ja, det är sant.

L: Så ni doppade hela grisen?

Nils Jansson: 'Hele grisen. Vi lade grisen rätt i det.

L: Så det fick inte bli för hett då, utan

Nils Jansson: Det blev aldrig – det var aldrig för hett, för att 'en flyttade grisen fram och tillbaka, så det blev aldrig för hett. Så. Och det var någontingen annat där allt! För att vi hade 'te och lyfta opp grisen och lägga i, lägga den i det.

L: Använde ni er utav talja eller block då, eller *hur fick ni upp den?*

Nils Jansson: Vi. Grisen vägde väl runt 80 kilo kanske. Well. Just min far och jag, vi kunde göra det själva. Så vi var rädda, far var rädd om han. 'Di andra, 'di blev lite, 'di hade så bråttom, så 'di. - Han sa till mig, jag visste hur jag skulle ta grisen och han hade eld innan vi just 'la i den, så att inte vattnet, för då kunde 'en ju ha bränt sig själva i det där, ser Du.

L: Så han var noga med att ha en som var van vid arbetet då?

Nils Jansson: Ja. mhm. Det är sant.

L: Inget flaxande hit och dit.

Nils Jansson: Det var något. Sedan hade vi, hade vi ju den andra hjälpen.

L: Jaha. Så då gjorde han färdigt hela grisen, med blod och inälvor.

Nils Jansson: Det är sant och likadant vi tog blodet också och så vispade det.

L: Fick Du vispa eller?

Nils Jansson: Då vispade jag det, vispade jag det och då hade 'di salt och mjöl i också tänker jag tror jag. Och sedan så gjorde jag det till vi kom in i

L: I huset, ja.

Nils Jansson: till vem som tog hand om det efteråt.

L: Vad använde ni att vispa med, en trästicka eller en visp eller?

Nils Jansson: Ja, vi hade en .. en riktig, en visp, som vi använde, den var gjord utav björkris.

L: jasnå. Ni använde det ja!

Nils Jansson: mhm.

L: Jaha. Och det kunde han hålla på med en hel vecka kanske?

Nils Jansson: Det är sant. Varje – varje dag hade han någon då till och gå, för 'di ville alltid ha det. Det var väl runt två tre veckor som. En del ville ha det slaktat lite före,

L: Jaha.

Nils Jansson: vid slutet på november och en del lite längre fram.

L: Tog han ledigt ifrån sågverket då eller?

Nils Jansson: Nej. Då var, på vintern, då var han inte, – på dom årena, – då arbetade han inte som maskinist. Då hade 'di en annan till och göra det. Så då var han. Han hade annat. Då arbetade han i skogen.

L: Jaha.

Nils Jansson: Körde ved och allt sådant.

L: Jaha. Hjälpte Du till med det också?

Nils Jansson: Ja.

L: Han skulle väl ha slaktsupen också då - eller?

Nils Jansson: Nja?

L: Förekom inte det på den tiden?

Nils Jansson: Nej, nej det tror jag inte det blev någonting med, nej, det hade, det var han inte någontingen för.

L: Var han nykterist, pappa?

Nils Jansson: Nej det var han inte. Han tyckte om och ha en sup allt ibland.

L: De hade inte det när de slaktade?

Nils Jansson: Neej, det gjorde de inte, han gjorde inte det. Inte något sådant. Han hade för mycket att göra då.

L: Han skulle fortsätta till andra ställen sedan.

Nils Jansson: Så varför vi gick upp så tidigt på morgonen, så vi hade gjort det. Så att vi kunde gå på arbete sedan.

L: Jaha?

Nils Jansson: Detta gjorde vi!

L: Så att säga, det första yrket.

Nils Jansson: Det är sant.

L: Jaha. Var det bara grisar som slaktades, inga kalvar, vid den tiden?

Nils Jansson: Inte på **den tiden**.

L: Nähä.

Nils Jansson: Nej.

L: Så det var bara fläsk och grismat som lagades i ordning ja. Hur bar de sig åt med fläsket? De använde en del naturligtvis, men saltade de ner det?

Nils Jansson: Ja men 'di saltade ner det, 'di gjorde i en

L: I en stor balja?

Nils Jansson: Ja det gjorde min pappa.

L: Jaså, jaha.

Nils Jansson: Han saltade ner det. Det hade vi ju nära på – ja – långt fram i

L: april månad?

Nils Jansson: Ja, april och maj månad.

L: Jaha. Och där blev det här 'goa fläsket med en tjock svale på.

Nils Jansson: Jaa, det är sant!

L: Tugga - och så blodpalt då?

Nils Jansson: Ja. Det var, blodpalt hade vi ju på rätt av efter vi hade slaktat.

L: Efter slakten, ja.

Nils Jansson: Men det varade ju inte så länge. De saltade inte ner något sådant.

L: Använde ni lingon till det då eller?

Nils Jansson: Lingon och mjölk.

L: Krösemos.

Nils Jansson: mhm.

L: Ja fruntimren, de kunde med att ta vara på kött och sånt i varenda gård.

Nils: Det gjorde – det gjorde min mor mycket sådant, men min far alltid cuttade opp det och

L: Han gjorde det ja?

Nils: Å ja, det gjorde han.

L: Men på de andra gårdarna, fick han också sköta om det där?

Nils: Nej, det behövde han inte bry sig om.

L: De bara hängde upp grisen som den var.

Nils: Det är sant. Mhm.

L: Ute på logen eller?

Nils: Ja. Han cut, han skärde den i två. Om de ville ha det till i fyra bitar så kunde de ju få det också.

L: Jaha.

Nils: mm.

L: Och sen var Du med ute i skogen sa Du. Vad var Ditt arbete att göra därute: kvistade Du eller?

Nils: Ja då kvistade vi, tog vi ner träderna och så, min far körde – vad kallar Du det?

L: Famnved?

Nils: Nej inte veden, utan: stockar. Stockarna.

L: Stockar.

Nils: Det var ju stockar det mesta då, på vintern.

L: Jaså: mest timmer?

Nils: Där var det. Det var det 'meste utav det.

L: Så ni högg ingen famnved, som man säger?

Nils: Nej inte mycket. Vi gjorde ju det då också men inte så mycket; mera, mera stockar. Och då tog de ju ut det till sjön och sedan, då på våren, så var vi; min pappa arbetade, han arbetade på Hallsnäsgården, så det var ju mera än han som gjorde detta 'håra arbetet då. Men han hade ju en häst och så drog 'di då ut stockarna.

L: På isen?

Nils: På, ja, på vägen och sedan hade de kälkar och tog dem med till sjön och sedan hade 'di dom där och sedan då på, på våren så åkte 'di dom ner i sjön och så hade 'di de 'dåre flottarna, tog ut till sågverket.

L: Jaha.

Nils: Och då var han ju maskinist där på sågverket.

L: Tillhörde det gården också, det sågverket - eller?

Nils: Det tillhörde den gården se.

L: Jaha.

Nils: Den gården hade två sågverk, i Ramkvilla socken där.

L: Så det var en stor skogsgård då?

Nils: Ja och så hyvlade de stickor för tak också.

L: Jaså! Å takspån?

Nils: Takspån.

L: Men Du arbetade aldrig på den gården?

Nils: Yes. Ty vi hade till arbeta, .. ha så många; en och två dagar, som alla hade till och betala på 'rent', – hyra ju – för hyra denne här torpet.

L: Hur många dagar i veckan: två?

Nils: Två dagar.

L: Två dagar.

Nils: Två dagar. Så då kunde jag ju gå, när jag var en 15 år, 12 år, 14 15 år. Då var jag ju stor nog så att jag kunde göra det.

L: Jaså, det var godtarbart då, en 14-årings arbete

Nils: Jaha. Jaa. Well jag kan inte säga vilket, om 'di hade till och vara 18 or något, men jag vet jag var ju inte hemma på den tiden när jag var 18, så innan; det var godkänt där på gården. Att om de ville, då kunde jag ju gå och göra det, så att inte pappa behövde gå och göra det arbetet.

L: Vad var det för slags arbete: tröskning?

Nils: Det var allt vad 'di hade. 'Di hade en stor gård där, en så stor gård, så det tog många timmar med en automobil och gå runt.

L: Jaså.

Nils: De hade about en – en 14 torp och då torpen, de var bra stora en del.

L: 14 stycken!

Nils: 14, på den gården där: Hallsnäs.

L: Och alla hade de en skyldighet och göra vissa dagsverken?

Nils: Det är sant. Så då

L: Men de hade fasta drängar också naturligtvis?

Nils: Oh ja, det är sant.

L: Så när Du kom tillsammans med det laget utav alla arbetare där och torpare

Nils: En del arbetade på sågverken. En del arbetade på gården, vad som behövde göras: på våren och sommaren och hösten.

L: Så det var en inspektör då som skötte om när alla skulle in?

Nils: Det är sant. mm.

L: Så när ni kom tillsammans då, Du var med i det här laget och arbetade?

Nils: Ja. mhm. Var 'di behövde, behövde någon till och arbeta, så fick vi arbeta där.

L: Jaha. Hur var det att arbeta där? Kände Du Dig glad och nöjd?

Nils: Ja. Jag var – jag var nöjd med arbetet, men; de betalade ju så dåligt också. Så bara för att jag inte var för gammal så fick jag ju inte så mycket. Men så kanske jag fick arbete. Så hade jag arbete som jag tyckte om och gjorde och det betalade mera, men jag fick inte den betalningen.

L: Inte det.

Nils: Så –

L: Klagade Du då eller?

Nils: Då klagade jag. - Well.

L: Till vem?

Nils: Till den där, den

L: Inspektören?

Nils: Inte to inspector (?), till den som ägde den 'häre platsen.

L: Vad hette han?

Nils: Han 'hetade Joel Hallert.

L: Vågade Du det, som ung pojke, att säga till honom?

Nils: **Det gjorde jag.**

L: att Du inte

Nils: Ja det var jag inte rädd, no! Han var god till mig också, men då sa jag till honom: ”när jag gör arbetet, likadant som min bror gör”, sa jag ”så ..”. ”Ja, då får Du – då får Du väl gå tillbaka till det andra arbetet”. Och sedan blev det så, för att jag var inte gammal nog till och cutta upp de 'häre bitarna till och hyvla stickor,

L: Å takspån?

Nils: Ja. Då insurance .. insurance. Jag provade det inte se.

L: **Inte det?**

Nils: Så då tog de mig av där, då fick jag ju inte vara där. Det arbetet tyckte jag ju om.

L: Så Du tyckte om det på bondgården?

Nils: Jag tyckte om det arbetet! Det var inte någonting, utan jag tyckte jag skulle ha betalning för det.

L: Så det fanns sådana där försäkringsinspektörer då på gårdarna där?

Nils: Å ja, det var det ja. Om jag hade värvat mig så hade han själv ..

L: Fått ersättning för det.

Nils: mhm.

L: Jaha. Så det fanns försäkringsskydd då ute för sådant arbete?

Nils: Det måste ju – det måste ju gjort det, för jag kunde inte få arbeta, för jag var inte gammal nog.

L: Och det var någon gång under 1900?

Nils: Det måste vara 1900 ?

L: -22?

Nils: -22 23.

L: Jaha. Vad sa alla de där arbetarna och torparna som kom tillsammans, när ni satt och drack kaffe? Hade ni kaffe under förmiddagen?

Nils: Yeah. Om vi ville - ja. Vi hade kaffe vid klockan

L: Ni åt inte på huvudgården då?

Nils: Nä då. Vi hade våran egen mat som vi hade med oss dit.

L: Och termosflaska med kaffe?

Nils: Jaa, det är sant.

L: Så ni kunde ta

Nils: Annars så hade 'di också, nere på sågverken och vid där, det var ju så mycket platser där, för att 'di hade ju en ångmaskin och var 'di – well det var ju electric också, men inte first då, då hade 'di en sån dära ångmaskin, som 'di hade till och – han tog hand om sådant. Han tog hand om det arbetet se.

L: Han hade ett bra arbete Din pappa då?

Nils: Ja. Men – sedan hade ju. Han var ju inte den enda. De, Det var möjligen tre fyra som kunde göra det. Men så länge han var där, då kunde han ju ha det arbetet, om han ville. Annars så kunde han ha något annat arbete. Då hade 'di någon annan till och göra det.

L: Jaa.

Nils: Even min bror gjorde det också för en tid.

L: För det ansågs väl vara lite grand för mer att vara maskinist?

Nils: Ja.

L: Att leverera plank till exempel?

Nils: mhm. 'Di hade ju till och veta hur till och få opp

L: ångan.

Nils: ångan.

L: Jaha.

Nils: Så

L: Men vad pratade ni om när ni satt där på kafferasterna och vid lunchrasten?

Nils: Ja väl lite

L: Var de misslynta folk eller?

Nils: Nä det inte. 'di sade aldrig någonting, inte mycket.

L: Inga klagomål?

Nils: Nej det var inte, 'di klagade inte så mycket. Jag har tänkt på det mycket efteråt varför, men när en är så unger också, en tänker inte på det.

L: Nej.

Nils: Vi unga folket var tillsammans mera och 'di andre var tillsammans. Vi åt ju där – åt ju våran egen mat You know.

L: Jaså ungdomarna satt för sig själva då?

Nils: Det gjorde vi ju, så när vi hade ätit så gick vi ut tillsammans och då, då hade vi, vi talade mycket om annat; vad vi skulle göra på, på lördan och söndan när vi spelade

L: Fotboll?

Nils: Ja fotboll.

L: Jaså Du var med och spelade fotboll?

Nils: Det gjorde jag. 'Di hade. Vi hade ju inte någon, vi bara spelade för oss själva.

L: Jaha. Det var inga lag?

Nils: No det var inte något lag. Min bror hade varit med ett tag någon annan plats, så han hade ju lärt sig det där, för han hade börjat med det där. Så då spelade vi fotboll.

L: Vad hette han? Var det en äldre bror?

Nils: Ja, Ragnar. Han; han lever ännu.

L: Jaså.

Nils: Är about en tre och fyra år äldre än vad jag är.

L: Bildade han en idrottsförening där i Ramkvilla?

Nils: Det gjorde han. Han; - och sedan – då blev det ju about tre av, tre stycken där. 'Di var tillsammans dom tre och då började 'di om det där och sedan så köpte vi ju en fotboll och sedan började vi och spela och – och hade vi ju ingen särskild plats och 'va. Så. Bara det var någon slät plats där i Småland så spelade vi. Men; då kanske den bonden inte tyckte oss som var där, så hade vi till och gå till en annan plats.

L: Så dom äldre, dom tyckte inte om de där galenskaperna då med fotboll?

Nils: Jaa det gjorde 'di väl inte, för vi fördärvade ju våra skor också

L: Jaha.

Nils: De höll ju inte opp.

L: Nej! Det blev mycket arbete för skomakaren?

Nils: Det vad vi gjorde. Det är sant!

L: Du gick och läste i Ramkvilla?

Nils: Inne i Ramkvilla. Ja.

L: Jaha. Vid den tiden, hur många läskamrater var ni vid konfirmationen?

Nils: Hur många var vi? Det mera än femton tänker jag.

L: Det var pojkar och flickor tillsammans?

Nils: Pojkar och flickor tillsammans.

L: Vad resonerade ni om? Det var aldrig tal om Amerika ibland er?

Nils: Inte rätt på den tiden.

L: Och i Din familj, det var ingen som var i Amerika, en farbror eller så?

Nils: Nej, det var det inte, inte runt där. Det var släktingar som var. Min mor hade ju fyra systrar här.

L: Här i Amerika!

Nils: Här i Amerika. Så det hörde jag ju ofta och hon fick ju brev.

L: Jaha.

Nils: 'Di var ifrån, 'di var ju ifrån Hultsjö och allt över. Så 'di, och hon talade ju om det där och fick brev och; och det var **för det vi började på**. Vi hörde ju så mycket om dem.

L: Jaha. Läste Du de där breven?

Nils: Jaa det gjorde jag ju.

L: Förstod Du vad de skrev och talade om?

Nils: Ja, det gjorde jag ju. Det var ju. De breven blev nog förstörda, för jag vet inte mycket om det, mer än hon läste och jag hörde vad hon sa och talade om och om sina systrar och då var det ju bara en utav dom och det var ju Amanda Kronholm. Hon skrev till min mor.

L: Bodde hon här i Moline?

Nils: Hon bodde här i Moline.

L: Och hon var gift?

Nils: mhm.

Annan person: Hon var i Amerika.

Nils: Ja. Hon var gift och hade fyra barn. Hennes man dog när barnen var just små.

L: Jaså. Hade hon kommit över tidigt?

Nils: Hon kom över. Hon var den förste som kom över i familjen och sedan 'di andre. Sedan var det tre till och en utav dom kom till Swedona och hon var konfirmerad där! But 'di andre var äldre, så att 'di. En av dem kom till Escanada i Michigan och hon – hon dog där.

L: Jaha. Jaså, den som blev konfirmerad, hon kom som ung flicka då?

Nils: Ja.

L: Hon åkte med en annan syster?

Nils: Nej, det tror jag inte. 'Di gick, 'di kom ensamna alla fyra. Och den hära: moster Manda, vad vi kallade henne,

L: Jaa.

Nils: Hon sände för dem! Det var ju någon 'ifrå Lind center och Swedona som 'di hade bekanta och det var någon där, han 'hetade Henry och de hjälpte henne till att komma här.

L: De sände biljett då eller?

Nils: mhm mhm.

L: Din mammas familj, var det en stor familj?

Nils: Ja 'di var fem, 'di var sex stycken i den familjen.

L: Så de lämnade för Amerika, den ena efter den andra?

Nils: Ja det var fyra utav dom som lämnade här och deras bror dog i Sverige och så var det då mor, hon var ensam i Sverige. De alla - alla fyra, de alla fyra var här.

L: Så Din mor, hon hade träffat Din pappa tidigt då?

Nils: Ja mhm.

L: och de var inte alls intresserade av Amerika?

Nils: Nej.

L: Det var aldrig tal på Amerika, att de skulle åka över hit.

Nils: Nej, dom, dom talade aldrig om det.

L: Nej.

Nils: Nej.

Lennart Setterdahl: Så - hur kom Du nu i de tankarna?

Nils Jansson: Ja det var för att vi hade; hon hade släktingar i Jamestown New York och då- då ville min bror gå dit. Så den frun, hon 'hetade Clane och hon skrev till min mor och då så talade de ju om i breven att de skulle sända Verner 'te Jamestown. Och Verner och jag, vi var ju tillsammans så mycket. Då tänkte jag det: ska han gå, då skulle jag nog vilja gå också. Så. Hon skrev till dem i Jamestown men fick inte något svar. Men under tiden då så hade jag min mor till och skriva till min moster här: moster Kronholm; Amanda Kronholm – och – där fick vi svar rätt av att: om jag ville komma, så skulle hon sända för mig om jag. Jag hade ju till och betala biljetten själv och sådant, men hon blev ansvarig för mig.

L: Hon garanterade då?

Nils: Hon garanterade. Så hon hade till och gå ner till banken här och garantera där att – vad hon hade - see – så att de visste det över där, att. Så då. Och det tog inte mer än några månader förrän jag lämnade Sverige, det gick så fort. Men min mor ville att jag skulle gå.

L: Jaså.

Nils: Ja hon tyckte det att: det blir bättre för Dig att Du går.

L: Vad sa pappa då? Han blev ju av med två av sina söner där?

Nils: Han - han tyckte inte om så mycket att jag lämnade.

L: Var det någon mer bror som var kvar hemma i Sverige?

Nils: Ja, jag har ju två bröder.

L: Två till då.

Nils: Ja.

L: Så han blev inte ensammen då?

Nils: Nej. Men. Ja, han tyckte nog inte om det; först, men det var ju inte så noga, men mor sa ju till där om det då. Så – det var ju bra det. Min mor tyckte om att jag skulle gå.

L: Vad hade Du för arbete vid det tillfället?

Nils: Jag var ute på landet. Jag arbetade på en annan .. på ett annat lantbruk, som var privat bonde.

L: Jaha. Kunde Du spara då på sådana arbeten, så Du hade någonting kvar när månaden var slut?

Nils: Nej, inte mycket.

L: För Du fick rum och mat?

Nils: Jaa, jag fick ju mål med mat och sen fick jag 45 kronor i månaden till att köpa kläder.

L: Jaha.

Nils: Men ett par skor på den tiden - jag betalade 70 kronor på ett par skor.

L: 70 kronor!

Nils: 70 kronor.

L: Var det ett par bättre skor?

Nils: No, ett par fina skor.

L: Jaha.

Nils: Och en kostym, jag vet inte hur mycket det var, det var bra mycket.

L: Jaha.

Nils: Så det tog ju. En hade ju till och använda den lång tid. Och så hade vi ju våra trätofflor, vad vi kallade. Så det, det vad vi använde oss av för det mesta och andra skor var träskor.

L: Men det var för stort hopp emellan träskor och de bättre skorna till att spela fotboll med?

Nils: Å det gick ju inte. Det gick inte.

L: Det där bedrövliga bollspelet, det kostar pengar!

Nils: Ja. Men när vi var små, jag tror inte de betalade så mycket för skorna. För att det var en skomakare där och han gjorde ju skorna 'te oss.

L: Så pjäxor, under vintertid, var de också dyra att köpa på *den tiden*?

Nils: Ja, det var de nog, det var de kanske.

L: För i skogen hade de väl pjäxor, eller hade de träbottenstövlar?

Nils: Ja. Ja träbottenstövlar!

L: Ja.

Nils: Det var det mesta de hade.

L: Det var det, ja.

Nils: mm. Och skor.

NilsJansson: Jag hade ju 'te och gå till prästen och få 'en betyg därifrån.

L: Jaha.

Nils: Och likadant ifrån

L: Landsfiskalen?

Nils: Ja. Landsfiskalen. Och jag var ju ung; yngre nog, så att jag inte behövde skriva till Kungen. Det var för det jag behövde gå.

L: För att slippa exercisen?

Nils: Ja.

L: Var det många som åkte – tror Du – för att slippa den?

Nils: Det tror jag inte det var så mycket, men det var ju lite andra, då hade 'en ju 'te och skriva till Kungen. Det tog lite längre tid då. Och då hade 'en ju till och gå i

L: I armén.

Nils: i armén, se. Så hade 'en ju mabee fått vänta 'te jag blivit 21 år och jag var ju bara; jag var 19 när jag lämnade.

L: 19, ja. Var det någon som blev nekad att åka på grund utav militärtjänstgöringen? De fick väl i regel tillstånd att åka?

Nils: De fick finna ut där därifrån.

L: Var det någon som blev nekad?

Nils: Ja, jag tänker det. För att om jag hade lämnat då, till och skriva till Kungen, om det hade **gått över den tiden**, då hade jag ju gått in i armén innan jag kunde komma hit och det ville jag ju inte vänta. Och då hade jag till och tala 'te kyrkoherden, för jag ville att han skulle skriva till landshövdingen: Steelhammar, 'ifrån – ja? – vad var han ifrån? Var han ifrån Jönköping, or någon plats där?

L: Ja, det kan vara Jönköping, landshövdingen där. Vad skulle han ha med den saken att göra?

Nils: Jag behövde inte skriva till Kungen, så då var han den nästa.

L: Jaha.

Nils: Och – jag visste inte hur jag skulle göra det själver, men jag kunde inte få fatt i kyrkoherden där i Fröderyd. Jag kunde inte gå hem, det var för långt. Jag ville ha det färdigt rätt så fort, jag kunde. Så då så på en söndageftermiddag, då satte jag mig ner och skrev till honom och att jag bad honom och att jag skulle få svar ifrån honom. Och det tog inte mer än 'e' vecka förrän jag fick det. Och då så, och sedan tog det inte långt förrän jag kunde gå ner till Göteborg och få

L: Visum.

Nils: Ja.

L: Vad sa prästen när Du tog ut flyttningsbetyget?

Nils: Ja, då, innan jag lämnade, då hade jag ju gå och få tala med honom, se.

L: Jaha.

Nils: Och då sa han ju att: "Nu lämnar Du. Ämnar Du till komma tillbaka nån gång?" "Jaa, det ska jag göra". "För att; Din mor och far var här nere och talade om det, båda två och de ville ju att - och vi – vi bad tillsammans" och – och att 'di tycker om att jag skulle gå. Så 'di gick ju till kyrkan och hade predikning där, för de trodde ju på det.

L: Var de kyrkliga av sig, Dina föräldrar? Gick de till kyrkan?

Nils: O ja.

L: Statskyrkan?

Nils: Ja. I Ramkvilla, Bäckaby och Fröderyd, i Fröderyd var ju en kyrkoherde och så 'di andra hade en präst.

L: Jaha.

Nils: But den här unge prästen, jag kände ju inte honom, för att det hade blivit en nyer präst då. Så han talade, han sa ju det att: "Du behöver ju inte vara rädd för att gå någon plats, för att Dina föräldrar bedjer ju för Dig".

L: Det var sällan någon gick till prästen väl?

Nils: Jag vet inte det riktigt hur 'di gjorde!

L: Du hade aldrig varit hos denne präst förut. Du gick inte och läste för prästen?

Nils: Jo, jag läste för prästen.

L: Men däremellan hade Du aldrig varit hos prästen?

Nils: Inte mycket, för att jag hade ju lämnat en plats! Jag lämnade Ramkvilla och gick till Fröderyd och arbetade.

L: Jaha.

Nils: **Det var för det jag inte kände honom.**

L: Så Du var skriven i Fröderyd då?

Nils: Nej, jag var inte skriven i Fröderyd. Jag behövde inte göra det.

L: Du var inte skriven där.

Nils: Nej.

L: Men det var väl så på den tiden att: prästen, det var en hög person, som ingen ”antastade” annat än nödvändigt?

Nils: Nej. Och så gick jag till, vad ’di kallar den mannen som took hand om Ramkvilla, han var ju – .. vad är det ’di kallar honom nu? .. Well. Han var ju en man som took hand om protokoll och sådant.

L: Å kommunalordföranden!

Nils: Ja kommunalordföranden.

L: Jaha.

Nils: Och han skrev ut ett brev till mig och han hade ju varit här i Amerika.

L: Jaså.

Nils: Hans namn var Karl Ek. Hade varit här about en fem år – och – sedan kom han tillbaka där och han kunde engelska, kunde skriva engelska och så.

L: Jaså!

Nils: Han hade lärt sig och ’di hade ju en mat- – var ’di sålde matvaror och allt sådant där i Ramkvilla. Så han var väldigt god till och ta hand om sådant.

L: Så han hade varit några år då i Amerika.

Nils: Ja.

L: Och åkt tillbaka och gift sig och bosatt sig.

Nils: Ja. Gifte sig och bosatte sig där.

L: Så vad sa han till Dig om det hela?

Nils: Å han tyckte det var bra. Han tycker om.

L: Han undrade vart Du skulle resa?

Nils: Ja. Han tyckte om ’et. Och sedan: om Du inte tycker om det, så kan Du ju komma tillbaka, som jag gjorde. Och den jag arbetade för, den här Johan (?), där på sågverket, det var lite svårt för honom, då, - när han fick reda på att jag skulle gå. Jag arbetade där lite innan jag lämnade. Så; då en dag, då kom han och när han och jag var ensam där, då kom han till och talade till mig. Och då sa han; – han tyckte det själv att - han tyckte då att ”jag skulle vara där – men: jag tror det är bättre om Du kunde gå, ville lämna”. Så. Det var inte svårt för mig och lämna i en väg, för de trodde nog att det var bättre och komma hit.

L: Hur var arbetsförhållandena?

Nils: Ja, det var ju dåligt rätt av.

L: Det var dåligt?

Nils: Ja. ’Di betalade ju inte mycket. Väldigt dåligt.

L: Fanns det fackföreningar på sågverket till exempel?

Nils: Nej, det var det inte.

L: Det fanns inte?

Nils: Nej, de kunde inte göra det. Det hade de ju ’te och akta sig för.

L: Jaså det gick inte?

Nils: Det tyckte de inte om och se då.

L: Var det tal om det någon gång?

Nils: Å ja. Min far, han skulle nog försöka att göra det. De gick ju ut och strejkade en gång, mina två bröder. Jag var inte om det, för att jag arbetade på något annat. Men mina två bröder gick ju ut och då gick ’di ju ut några stycken, men ’di kunde inte hålla på, så ’di hade till och gå tillbaka till arbetet.

L: Jaha. Men de blev inte stämplade på något sätt?

Nils: Nej, inte, nej det gjorde han inte.

L: För Du vet väl att det året då Du var född, då var det en bedrövlig strejk i Sverige?

Nils: Ja.

L: Och den satt fortfarande kvar då? Det var ett svart moln som vilade över Sverige?

Nils: Ja, det kan det vara.

L: Så det var inte så lätt för en ung pojke att få möjlighet till ett fast arbete, som man säger?

Nils: Nej, inte tyckte jag om och vara ute på landet heller, jag ville nog gärna göra någontingen annat också.

L: Du var inte intresserad av att köpa en gård, eller Du **fick** inte köpa?

Nils: Nej! Det gick nog inte och köpa här.

L: Om Du hade gift Dig rikt?

Nils: Ja visst, det hade ju gått bra!

L: Men den vägen fanns inte heller, utan det var Amerika som gällde. Så Du åkte då till Göteborg?

Nils: Jag åkte till Göteborg och kom över till New York.

L: Du kom på Gripsholm?

Nils: Gripsholm.

L: Som åkte direkt till New York?

Nils: Till New York.

L: Var det många då ifrån Sverige som var emigranter?

Nils: Det var bra många. Det var bra många ifrån Sverige och 'ifrån; jag tror det var 'en nära på, nära 70 personer som kom ifrån Finland också.

L: Jaså, Finland?

Nils: Ja, mhm. Så – när vi kom på tåget dit ner från Göteborg, 'di var ju allaredan där då, och då kom vi och mötte dom. Så. Där på hotellet, var vi stoppade, det var ju det hära, jag vet inte vad 'di kallade det där hotellet - in any way - vi hade ju till och, vi var fyra stycken och vi var två – no – vi var fyra. Vi var en finländare och sedan var det en annan som var 'ifrån Sverige, men 'di talade ju; 'di kunde ju tala finska båda två, och så var det en annan och så jag. Vi var fyra där på rummet och vi hade a kind of roligt då men så talade de finska ibland, när de inte ville att vi skulle

L: Förstå.

Nils: förstå dom, men, vi hade trevligt.

L: Var det någon annan ifrån Din hembygd som var med, eller var Du den ende?

Nils: Jag var nog den ende runt där. Jag mötte ju en i Vetlanda men jag vet inte vad han var ifrån, men han var inte ifrån Ramkvilla och runt där ändå. Så jag var den ende.

L: Och överresan gick utan missöden?

Nils: Det gick bra hela tiden.

L: Landsteg Du på Ellis Island?

Nils: Nej.

L: Det fanns inte?

Nils: Det fanns inte då.

L: Var det stängt eller?

Nils: Det var stängt. Vi behövde inte gå dit. Nej.

L: Och Du åkte tredje klass eller andra klass?

Nils: Tredje klass.

L: Så det var ingen kontroll där då, utav läkare, eller någonting?

Nils: Nej. 'Di behövde våra papper när vi lämnade båten, så vi hade allting.

L: Så var det kontroll på båten?

Nils: Allt sådant var alla redan tagit hand om på båten.

L: Jaha.

Nils: Så vi hade till och gå igenom om vi var sjuka eller något sådant, men det var på båten. Så när vi lämnade båten, då visste vi att det inte var några bekymmer.

L: Var det någon läkarundersökning på båten, så att de tittade på ögonen?

Nils: Ja det var. Det var en läkare och det förnämsta var att vi hade våra papper med oss, om vi nu hade förkylning och något sådant. Ingen brydde sig om att tala om det ändå så. Doktorn, det var inte mycket 'te, men bara att vi hade våra papper med oss och allt sådant.

L: Var ni tvungna att ha landstigningspengar med er?

Nils: Nej.

L: Det talade de ju alltid om förr: 25 dollar, men det var det aldrig tal om?

Nils: Nej. De talade aldrig om det.

L: Nej. Och Du hade med Dig ett kvitto då från Din faster, att hon garanterade för Dig?

Nils: Ja, det var alla redan tagit hand om.

L: Men det var ett viktigt dokument?

Nils: Ja, det hade jag till och ha med mig.

L: Sedan var det tåget ifrån New York till?

Nils: Till Moline.

L: Såg Du frihedsgudinnan när ni kom in med båten?

Nils: Ja.

L: Vad tänkte Du då?

Nils: Ja. Well.

L: Hade Du hört talas om frihetsgudinnan?

Nils: Å ja.

L: I skolan?

Nils: Allt sådant i skolan, det hade vi läst om. Vi gick ju opp på morgonen då. För att vi kunde inte landa, vi kunde inte gå rätt in där, för vi var på utsidan se.

L: Ni låg på redde då?

Nils: Ja. Innan vi kom in på den.

L: Så ni såg den på morgonen då?

Nils: mhm. Då kom vi ju in – kom in där var tågen lämnade.

L: Men Du hade inga särskilda känslor för Amerika eller för frihetsgudinnan vid det tillfället?

Nils: Inte så mycket, men 'di ville ju se det, de visste ju om det. Vi hade ju läst så mycket om Amerika också och hur bra det var här och sådant. Det var ju allt vad jag tänkte på. Så jag oroade mig inte om någontingen, för jag tänkte: bara jag kommer hit, så går det.

L: Vid det tillfället, 1928, hade Du hört någonting om gangsters i Chicago och sådant?

Nils: Nej.

L: Det var inte känt i Sverige?

Nils: Jag hörde inte mycket om något sådant, nej.

L: Så det var ett fredligt land Du kom till, i Dina tankar?

Nils: Ja. Min far sade ju alltid till mig att jag hade till att akta mig. Att: "När Du lämnar båten, så att det inte kommer in någon".

L: Jaså.

Nils: Jaa. Han sade det.

L: Kunde personalen som mötte vid båten tala svenska?

Nils: Det var svenskar där som tog hand om oss, någon tog hand om oss, så att vi kom på det rätta tåget och sådant.

L: Jaså det var det?

Nils: Å ja.

L: Det var riktiga svenskar?

Nils: Det var svenskar och de förmanade också att vi inte skulle 'spenda våra pengar där, ha våra pengar till Du behöver dem nu. Så. Vi satt där och väntade på tågen till gå. Så var det 'en tåg som gick, på olika platser. Och vi satt där och väntade och rätt som det var så kom den häre mannen och sade det att: tåget har gått! Så. Vi var väl runt, jag vet inte hur många det var, men det måste ha varit ett par hundra, två hundra och tre hundra, som var på det där tåget. Så då hade vi 'te och ta taxi, ifrån den platsen och till utanför New York. De väntade där, så vi kom på.

L: Jaså, så ni kom med. Och det var flera av er då?

Nils: Å ja. Vi var så många där. Jag vet inte hur många taxis det var, men vi hade till och 'va 'en fem sex i varje taxi. Och; då så sa 'di till oss att: ni har till och betala honom; ge honom 50 cent. Inte 'na mera! Men ge honom 50 cent.

L: Hade Du växlat till Dig pengar då?

Nils: Å ja, vi hade pengar, det hade vi allaredan.

L: Ifrån Sverige?

Nils: Å ja, ifrån båten där.

L: Jaså ifrån båten?

Nils: Ifrån båten. Så jag hade runt 35 dollar kvar!

L: Jaha. Vad packade Du då i Din lilla resväska? Hade Du mycket bagage med Dig från Sverige?

Nils: Nej, jag hade bara en liten väska. Inte. Jag hade inte mer än; inte mer än min kostym, den jag hade på mig då och den stora .. coat?

L: Överrocken?

Nils: Överrocken.

L: Vad hade Du för hatt?

Nils: Det hade jag en vanlig hatt.

L: Inget plommonstop?

Nils: Nej. Och sedan jag bara hade lite underkläder, inte mycket, **så lite**, för de sade: det behöver Du inte, för det.

L: Och inga arbetskläder?

Nils: Inga arbetskläder. Så – det hade jag 'te och köpa när jag kom hit.

L: Jaha. Sedan var det då resan från New York till Moline.

Nils: Till Moline, till

L: Köpte Du mat då på tåget, eller hur var det?

Nils: Ja. Vi köpte! lite mat där i New York innan vi gick på, på tåget. Vi kunde köpa något för en 50 cents i en box och det var vad vi hade till och äta.

L: Räckte det hela vägen?

Nils: Nej, vi kunde köpa mat där på tåget. Det mesta vi åt frukt, bananer och sådant. Och – ja det var allt. Vi hade inte mycket till och äta.

L: Nähä.

Nils: Det gick bra ändå, för vi hade ju ätit så mycket på båten!

L: Jaha, just det, det gjorde ni ju vad ni ville ja. Men som frukten ni åt där, var ni kända med den från båten?

Nils: Vi

L: Bananer och sådant?

Nils: Bananer, det hade vi ju inte. Nej, det hade vi ju inte på båten mycket någon frukt heller så mycket, men det vad vi köpte där på tåget. Det var ju det billigaste och köpa.

L: Vem mötte er då här nere i Moline, när ni kom in till stationen?

Nils: Vi stoppade vid the Niagara Fall, när tåget stoppade där, så vi kunde gå ut och se det.

L: Jaså!

Nils: Det var i november månad.

L: Ni kom över Detroit då?

Nils: Ja – mhm. Så – och sedan till Chicago. Men där, på den stationen, då gick ju folket på olika platser se. En del, de gick upp till Minneapolis, en del går väster och söder och då hade ju jag ju till och komma till Moline. För då var jag ensam, ifrån Chicago till Moline.

L: Hur fick Du rätt tåg då?

Nils: Ja det var a kind of trevligt med det. 'Di sa till mig det attt: De tog mig med till the LaSalle station och då så sa de det att: det blir någon där som låter Dig veta när Du ska gå. För nu ska vi. Nu. Då sa de ju adjö till mig och det var en, en svart ung man och 'di sade väl till honom att; att när tåget skulle gå. Jag visste ju vad tiden när tåget skulle gå, men **vilket** tåg, så att jag kom på det rätta tåget. Men jag hade ju alla så mycket märken på mig var jag skulle gå, så det var ju inte någonting.

L: Å Du hade det?

Nils: Oh ja, det hade 'di på

L: Det satte de på er i New York?

Nils: Ja, det hade de på i New York, så de hade vi på oss, så vi visste ju var vi skulle gå.

L: Jaha.

Nils: Så det var inte några

L: Så det blev inga svårigheter? Nils: Nej, det var inga svårigheter där och vi satt där och jag satte mig där och han satt där också. Men han hade ju - den häre unge mannen, – han, han ville ju tjäna lite pengar, så han hade ju till och gå och ta hand. Han hade ju mycket annat och göra! Så; när han stiger 'öpp så stiger jag 'öpp också och ska följa med honom och han ville ju inte att jag, så då så sa han till mig att jag skulle sitta ner och vänta på han, så det gjorde jag. Men när vi came; kom in mot 10-tiden, då gick jag 'öpp och gick runt där och då kom han och då ska han visa mig var tid tåget skulle gå och då hade jag ju min klocka. Då tog jag upp den. Han ville se den se, så han kunde se. Men då tänkte jag: han kan behålla den där klockan. Så, då så, då tittade han på den där klockan! Och då hade jag, då hade jag ju en klocka som var 24, 12 och så 12 igen se; så det blev till 24 och då tittade han på den och då med ögonen och hur det öppnade sig och rullade och då undrade han nog vad det var fatt. Men sedan så tittade vi på den klockan och så där och då så pekade vi mot varandra och han skulle komma. Så; det är vad han gjorde.

L: Jaha.

Nils: Sedan så var jag så trött så då somnade jag.

L: Var detta på kvällen?

Nils: Ja det var på kvällen, vid klockan halvt elva och elva, för jag kom här till Moline vid klockan tre på morgonen, på onsdagsmorgonen.

L: Tog det **så** lång tid till Moline ifrån Chicago!

Nils: Ifrån elva, till tre.

L: Jaha.

Nils: 'Di stoppade ju på många platser.

L: Jaha.

Nils: Men jag var så trött så jag somnade! Och så när jag kom, de väckte mig när de kom till East Moline och innan de kom till East Moline, men jag somnade igen. Så då när jag kom till Moline då, då sov jag, så då väckte de opp och tog in och hjälpte mig med väskan och det var ju inte mycket i den. Och sedan gick vi ut till honom. Och då hade min moster sagt till honom att jag kom vid **den tiden**, så att han skulle ringa henne och då så ringde han henne och sa det att: han är här nu.

L: Jaså, konduktören kände till att det skulle komma en?

Nils: Ja oh ja. Det - jag sände telegram 'ifrå; ifrån New York, att jag skulle komma på det tåget.

L: Jaha?

Annan person: But it was the station guide that called, wasn't it?

Nils: Jaa, härifrån Moline ja.

L: Så var de och mötte Dig då?

Nils: Det min moster, min moster och hennes, min moster and hennes son in law, han hade ju en bil, så 'di kom och mötte mig.

L: Så de hade varit uppe hela natten och vakat då?

Nils: Well det vet jag ju inte riktigt! 'Di kom där, men jag visste ju inte att det var hennes son in law. Så. - Han hade ju till och stoppa när det var en stop light och jag tänkte: är vi alla redan här, men sedan körde han igen och sedan vi kom opp till .. till 12:e street och 11:e avenue. Och - då min kusin - hon hade ju 'te och 'va opp och se när jag kom, kom ur bilen och se hur en grön svensk såg ut när 'di kom. Och då så sa hon att: Du tog så långa steg när Du gick .. kom in! Och då hade vi ju väl lite kaffe och något till och äta innan jag gick och 'la mig. Men nästa dag, då; då sov jag till klockan tolv.

L: Jaså, i ett sträck?

Nils: Ja. Då var jag trött. Jag var ju trött då och 'di undrade och min kusin kom opp, för hon bodde på första våningen och hon kom opp många gånger och tittade in i rummet, om jag levde eller vad! Ja.

L: Men det var väl omgivningen som gjorde det och kanske klimatet också. Allting nytt.

Nils: ja, jag tänker det.

L: Allting nytt att se på och sånt.

Nils: Ja.

L: För hemma i Sverige, om Du kom hem klockan tre på morgonen, så var Du väl uppe klockan sju i alla fall?

Nils: Ja det är sant, ja.

L: Så det blev för mycket att sortera ut där!

Nils: Ja!

L: Så Du bodde hos Din moster då?

Nils: Jag bodde hos min moster för - jaa - 'ifrå november till in maj månad -29.

L: Jaså. Jaha.

Nils: Då. - Jag arbetade ju på John Deeres.

L: hur fick Du det arbetet?

Nils: Det var ju dåligt.

L: Var Din morbror med Dig, eller Din moster?

Nils: Ja, min kusins man och så hade **hon** någon där, han hetade Karl Kronholm, han arbetade där vid

L: Hos John Deere?

Nils: Ja, på kontoret. Och - då gick vi ner på fredagen, efter Thanksgiving och då sade de: Ja, visst, Du kan få; få arbete här. Och då hade vi, då kom jag dit ner, så jag började arbeta den 3:e december. Så jag fick ju arbete rätt av.

L: Det blev ingen semester då efter resan?

Nils: Nää, det blev det inte för mycket och jag var glad för det. Så då började jag och arbeta rätt av.

L: Var det i Moline eller i East

Nils: In Moline.

L: I Moline.

Nils: Plow

L: Och vad för slags arbete var det?

Nils: Jag bara arbetade och tog hand om stål och sådant och flyttade det på en plats till en annan plats och 'di arbetade. 'Di hade stora, 'di hade ju likt vagnar som 'di hade till och flytta stålet.

L: Jaha.

Nils: Och det tog about fyra; fyra och fem stycken till och göra det. Två utav oss

L: Och det var stål som skulle gå in till the foundry?

Nils: Ja, 'ifrån 'ifrån blacksmith shop-en.

L: Jaha, så det var tungt stål då?

Nils: Ja. Så vi var fyra fem till och 'handla det och sedan till och move flytta det och det mesta gick upp på fjärde och femte golvet där på den. Och så lägga det stålet var de behövde det.

L: Hur klarade Du Dig med språket? Var det flera svenskar som arbetade där nere?

Nils: Ja det var bra många svenskar där, men inte vad som var i oss fyra fem där. Det var – det var det var det värsta med det, för det var två; en och två bärare ifrån Belgien. De hade ju varit där en lång tid, men de

L: de talade dålig engelska kanske?

Nils: Ja och då var det en tysker och så var det en som var född här och så jag, så vi var fem utav oss. Så när vi talade – så jag vet ju inte, vet Du. Ibland talade de ju i belgiska, så jag vet inte om det var engelska eller vad det var. Så det var lite svårt då där för någon vecka men det ändrade sig väldigt fort då.

L: Hur var de att arbeta med då? Tyckte de om att det kom en utböling in där?

Nils: Nej det brydde de sig inte om. De såg inte ut någontingen, för att 'di hjälpte – 'di hjälpte mig mycket där. De var väldigt. Det var en; ja, två italienare, 'di var ju gifta, 'di hade varit här en lång tid. Men 'di hjälpte ju mig lika mycket som någon utav 'di gjorde, men det var så många svenskar där då också men så jag fick ju 40; 40 cent i timmen.

L: Jaså 40 cent!

Nils: Ja.

L: Det hörs högt ut för den tiden: -28.

Nils: Ja en del, en del fick 35 but 'di där, var jag arbetade, vi fick 40 cent.

L: Jaha.

Nils: Så 'di hade ju olika.

L: Och det var ingen fackförening då, eller union?

Nils: Nej, nej då.

L: Det fanns inte.

Nils: Nej. Så. Så jag arbetade 50 timmar i veckan, 40 cent i timmen, det blir 20 dollar och det var ju 20 dollar där när veckan var över, så var det ju 20 dollar. För 'di tog ju inte, tog ju ingenting därifrån mer än en gång i månaden, jag tror 'di tog 50 öre för sjukkassan och insurance och

L: Så det var försäkringsskydd då?

Nils: Å ja - där nere - det var det. Och vi hade ju, vi behövde inte betala något för en läkare, vi kunde ju gå ner till vilken läkare jag ville här i Moline.

L: Jaha.

Nils: Och 'di frågade – bara frågade **var jag arbetade**, jag behövde inte skriva mitt namn eller någonting. Så det var bra, John Deeres var bra i den vägen!

L: Var de störst då i Moline?

Nils: Ja det var de.

L: Så Minneapolis/ Moline var mycket mindre?

Nils: Ja det var mindre, det var mindre och International hade ju inte kommit hit mer än - Farmhall var här.

L: Farmhall var här ja.

Nils: mhm men inte; inte International Harvester.

L: Så då kunde Du börja att spara pengar?

Nils: Ja det gjorde jag. Så: 20 dollar i veckan, så betalade jag min moster 7 dollar för mat och

L: och tvätt och?

Nils: tvätt

L: Och för rummet?

Nils: och så rummet.

L: Jaså 7 dollar i veckan.

Nils: 7 dollar.

L: Jaha.

Nils: Och – då så sa hon att: nu; nu, nu om Du vill, så kan jag, vad Du vill 'säva – spara – så kan jag ta det här and då så lägger jag det över ..

Annan person: Lyset.

Nils: Ja, lyset i

L: I taket?

Nils: i taket. Och det var nog det. ”Till vi får 50 dollar” sa hon. ”Då går vi ner till banken och sätter in det, om Du vill”.

L: Jaså det var inte värt att sätta in mindre än 50?

Nils: nej, 50 var det, så det vad vi gjorde. Men så; då förstod jag att: 7 dollar, det var ju inte nog och betala. Så då så sa jag till henne att: 'di andre som är där - 'di får betala mera, de får betala mera. Det kostar dem en 7 dollar bara att äta i veckan.

L: Så – ni kom bra överens då?

Nils: Vi kom bra överens, men; vet Du att: äggen i -29, 'di var så dyra, så hon hade till och betala 60 cents för ett dussin av eggs.

L: 60 cents!

Nils: 60 cents, för det var ju, hon hade väl inte mycket ägg då, för att; det var ju bara för ett par månader. Sedan gick det ju ner.

L: Vad berodde det på att det var så skyhögt?

Nils: För att de inte - de fick inte några – det var inte några ägg. Det var på vintern, så fick de ju inte mycket ägg runt där.

L: Hur var det med kött och mjölk och mjöl och sånt?

Nils: Ja, det vet jag ju inte riktigt, för att .

L: Men äggena var dyra.

Nils: Men äggena var dyra, men det var bara för kanske en gång hon hade 'te och betala't. Sedan var det ju 50 och 40 och 30 cent på. Så.

L: Jaha. Så hur gick det nu då?

Nils: Å ja jag 'la opp där. Ja, det gjorde jag 'te jag fick 50 dollar och då gick jag ner och fick min bankbok.

L: Till vilken bank då?

Nils: Till

Annan person: The Moline National.

Nils: Ja well det är på Moline National now.

Annan person: But, anyway

Nils: Det var the peoples Peoples .. bank.

L: Var den svenskägd eller?

Nils: Den var John Deere's banken.

L: Å det var John Deere's bank den.

Nils: mhm. 'Di hade det mesta till och göra med här.

L: Och de flesta arbetare och stock holders, de anlidade deras bank?

Nils: Ja. Ja. Det var deras bank. Så. Ja det gick bra till jag fick 50 dollars. Sedan efteråt så köpte jag ju, till och köpa nya kläder och sådant - så.

L: Jaha.

Nils: Då gick det ju inte så bra och spara! Men sedan då i maj månad, då var det ju inte något arbete i fabriken. Då var det för en tre och fyra månader som det inte var något arbete.

L: Vad berodde det på att de slog igen?

Nils: För att: 'di hade arbete. Om jag arbetade där var 'di gjorde cultivators, så kunde jag inte gå in i en annan efteråt, så att 'di gjorde någontingen annat och 'di ville bara ha folket som cultivator. Om 'di hade plogar, så hade 'di ju det folket för det. Så det var ju, vi hade ju vårt eget arbete där nere. När det var slut så blev vi ju avlagda och sedan hade vi 'te och vänta när 'di började opp igen. Men då behövde 'en ju inte oroa sig om det, för att de andra tog det inte, om det inte var **det arbetet**. Om inte 'di hade mycket och göra då så hade de ju inte blivit avlagda.

L: Så det var en kedjereaktion då från den ena till den andra?

Nils: Det var det. Mhm.

L: Gjorde de andra fabrikerna likadant?

Nils: Det vet jag inte. Jag tänker det, för att det var – när det blev slut då i maj månad, då köpte ju inte bönderna några cultivators till och plöja corn och sådant med. Så då hade de ju till och lägga av.

L: Så då var Du utan arbete i maj?

Nils: Då var jag utan arbete, så då gick jag ut på landet, för det var jag ju van med.

L: Åkte Du till (?)?

Nils: Då åkte jag ju ut till .. till

L: Lynn Center eller?

Nils: Lynn Center, Swedona och arbetade.

L: Och det fanns arbete?

Nils: Där fick 'en arbete. Jag fick 65 dollar i månaden.

L: Och så bo och mat?

Nils: Oh ja. Så – jag fick bra betalt där.

L: Hur var det lantbruksarbetet jämfört med det Du hade gjort i Sverige?

Nils: Ja se det var ju så olika så det var.

L: Det var helt olika?

Nils: Det var helt olika, men det var ju, det gick ju så fint för jag kunde ju arbeta; ta hand om hästar. Så – det var ju allt vad som behövdes och plöja korn, gå ut och plöja korn och solen sken och det var varmt. Det var ju. Det var ingenting till. Det var ju så fint arbete. Jag trivdes där.

L: Det var den första sommaren det?

Nils: Ja. Så - det var tre unga pojkar, well; i min ålder. För deras far hade dött så 'di hade en bra; 'di arrenderade en stor plats, så 'di behövde ju mycket hjälp, men - det gick så bra. Deras mor. De var inte gifta. Deras mor arrenderade den där farmen. Så – det gick bra. Och hon var lite rädd att jag skulle lämna, för hon sa det att: ”pojarna de förstår inte, de förstår inte. De kanske skäller på Dig ibland” sa hon, ”but bry Dig inte om. 'Di förstår inte bättre”! Så 'di L: Du kunde inte mycket engelska då?

Nils: Nej, inte behövde jag, för att 'di kunde tala svenska, dom pojkarna.

L: Jaha.

Nils: mm.

L: Jaså Du skulle inte bry Dig om dem!

Nils: Nej. ”Gör Ditt arbete och om 'di säger någontingen, om Du ska göra det, just gör som 'di säger och låt det gå”. Och det gick bra. Då arbetade jag ju där för två månader. Sen gick jag. Sen ville de inte ha mig - behövde de mig inte. Så då gick jag till deras bror och då stoppade jag där för en månad. Sedan kom jag ner till Moline igen.

L: Jaha. Vad gjorde Du där nere på fritiden där nere i Lynn Center och så? Umgicks Du med andra pojkar?

Nils: Å ja, då gick jag med och 'di var ju så många unga personer nere där, de där tre pojkarna, jag kunde ju gå med dem.

L: Gick Du till kyrkan nere i Gerardo då eller?

Nils: Vi gick till .. Swedona.

L: Swedona. Så nu när Du kom hit till Din moster, tog hon Dig ner till kyrkan då som Du skulle gå med i?

Nils: Å ja. mhm.

L: Var det First Lutheran eller?

Nils: Det var First Lutheran där för det hon tillhörde ju den.

L: Så Du lämnade flyttningsbetyget då från prästen i Ramkvilla då till honom, eller?

Nils: Nej, det gjorde jag då visst inte.

L: Han frågade inte efter det?

Nils: Nej, de frågade inte därefter, för att jag tillhörde inte den kyrkan. 'Di ville ju att jag skulle 'joina.

L: Bli medlem ja.

Nils: Ja, bli medlem, men det gjorde jag inte.

L: Jaså Du gick inte med?

Nils: Nej det gjorde jag inte nej. För jag ville vänta.

L: Jaha.

Nils: Nej, det ville jag inte göra. För; jag tänkte nog att jag ville hellre gå till någon annan kyrka.

L: Jaha.

Nils: Varför, det kan jag ju inte säga, men jag tyckte nog att det var lite drygt där i den lutherska kyrkan. Det var lite trevligare och gå till 'di 'andre kyrkorna.

L: De som tillhörde den första lutherska där, det var de äldre svenskarna det?

Nils: Det var det. Det var ju mycket äldre personer som tillhörde.

L: Ja. Så Du ville använda frihetsbegreppet och göra vad Du ville?

Nils: Jaha. Det är sant.

L: Då när Du kom från Lynn Center och upp till Moline igen, var sökte Du arbete då?

Nils: Då gick jag tillbaka dit ner.

L: Till John Deere?

Nils: Ja.

L: Ringde de efter Dig eller?

Nils: Nej, det gjorde de ju inte den gången.

L: Utan det var för Dig att höra efter.

Nils: Ja. Jag gick ner där, jag hade inget och jag undrade och jag frågade: "har ni inte något. Jag vet att det inte är något där oppe". "Ja, vi kunde nog använda Dig i maskin'shop-erna, maskin shopen. Så. Då fick jag ju gå tillbaka. Jag vet inte där, jag tror jag fick 35 och 40 cent i timmen då igen. Då var jag ju tillbaka där.

L: Jaha.

Nils: Och – jag arbetade väl där igen för en; en och två månader. Men; då ville han ha mig tillbaka ser Du: 'cultivatorna. Så. Han hade sagt till dom, där nere, att jag skulle gå opp där och börja 'arbete. Och då så sa 'di till honom: "Vi känner ingen med det namnet där, det är ingen som arbetar här nere". Så då, då ringde han till min moster och frågade var Nils är. "Å han arbetar där nere"! "Nej det gör han inte. För jag frågade ifrån maskinshop-en och han arbetar inte där". Så då när jag kom hem då, då, då var det andra bullar. Då tyckte hon det att: "Du kunde väl åtminstone ha låtit mig veta". "Jo, men jag arbetar där"! "Ja då får Du tala om; ringa till basen". Så det gjorde jag. Och; jag sa: "jag arbetar där". "Ja"! Jag telefonerade där, but 'di svarade "jag arbetar inte". "Jag har arbetat där nu" sa jag "för över en månad och två 'månads. Så: sa han till mig där: "Gå inte in där! Du kommer rätt till mig nu". Och det! Jag lydde honom, så jag gick aldrig ner till maskinshop-en där. 'Di tog ju hand om det ändå se, så det var inte någonting, but han var rädd att jag skulle stoppa där – och kanske det hade varit bättre, i en väg, då hade jag ju lärt mig ett yrke rätt av.

L: Ja ja. Jaha.

Nils: Men det gjorde jag ju inte. För jag hade mera pengar. Jag hade styckarbete där oppe, så då gjorde; ifrå 20 dollar i veckan så gjorde jag 30 och 35

L: Se där ja!

Nils: dollar.

L: Jaha. Och hur länge höll det på?

Nils: Det höll på, mesta tiden, det var väl en 6 och 8 månader.

L: Jaha.

Nils: Det var ju en del veckor som det var dåligt. Då hade jag 'te och göra någontingen annat och då fick jag sämre betalt, men det gick aldrig under 25 dollar i veckan.

L: Men så kom stock 'crasch-en.

Nils: Ja.

L: Hur märkte Du den? Alltså kunde Du läsa tidningar?

Nils: Nej, det brydde jag mig inte. Se det var 1930.

L: Ja.

Nils: Så jag hade arbete då, in till 1930, då i maj månad. Då; då var det en man här, han hette Gus Larson. Han hade en onkel oppe i södra Dakota, i Beresford och då ville han att jag skulle följa med. "Det kommer inte att bli något arbete nu". "Ja men, jag arbetar". "Ja, men det blir inte länge". "Så: jag ska fråga min bas". Jag frågade honom om jag kunde lämna, lämna nu till 'sommarn. "Nej! Om Du lämnar" sa han "så är det detsamma som att Du kvittar".

L: Jaså.

Nils: Det kan Du inte göra.

L: Det gick inte.

Nils: No. Så; "ja, det vill jag inte" sa jag, så jag håller på.

L: Vilken tid var det på året, i maj?

Nils: Det var i maj månad, kanske det var i april, jag vet inte.

L: Det var inte meningen att de skulle stänga igen då?

Nils: Nej. Och bara en vecka efteråt, då kom han till mig: ”Jaha. Vad var det Du sa att Du ville gå ut? Var det något annat?” ”Ja”. Jag skulle gå upp till södra Dakota till en bonde där om jag kan få något.” ”Ja. Då är det nog lika bra att Du går nu” sa han. Det. Om en vecka så kommer jag till och lämna, då har de till och lämna alla” sa han. ”Så det blir ingenting”. ”Ja, but vad ska jag göra då när jag kommer? Kan jag få komma tillbaka?” ”Om det blir något arbete så ska jag se till att Du kan komma tillbaka”. Så då var jag där uppe i ett halvt år.

L: I Beresford!

Nils: I Beresford.

L: Det var inte långt ifrån (?) och (?).

Nils: nej. No.

L: (?) Corner?

Nils: Right. Så. Sioux Falls hade vi inte så långt!

L: Sioux Falls ja. Och Beaver Valley och

Nils: Ja. mhm.

L: Så; Du var hos en, var Du hos en svensk farmare?

Nils: Han var svensk.

L: Jaha.

Nils: Och – sin fru Norlin, hon, och den här Gus Larsons onkel, ’di ’di hade en -’rentade en gård där.

L: Jaha.

Nils: Men ’di hade ingenting och göra, för ’di hade ju en man där till och hjälpa dom. Men så sa ’di att: Melin, han behöver; han behöver någon. Så gick jag hem till honom och då fick jag arbete rätt av och Gus Larson, han fick ju ’en arbete på en annan plats. Så vi stoppade där. Jag stoppade där för ett halvt år och då var slut ’te och plocka korn den dagen, så jag kom hem klockan ett. Annars hade jag ju till och komma hem vid klockan elvatiden, men jag plockade allt så jag blev slut med det. Och då hade jag brev ’ifrån Moline där att jag kan komma ner och få vara på

L: Var det Din moster som meddelade Dig det?

Nils: Jaha. Men Du har till och vara här på måndag.

L: Var det i augusti?

Nils: Och detta här var på, – ja, – detta här var när vi hade plockat korn.

L: Å korn, det var i oktober!

Nils: Så det var i oktober november.

L: November ja.

Nils: Ja. Så då fick jag lämna.

L: Och det var 1930?

Nils: Och det var 1930.

L: Åkte Du bil dit upp?

Nils: Nej, han. Jag åkte väl bil upp, men då, han stoppade här, han ville inte gå tillbaka här. Han sa: det är ingenting och göra där för mig, så jag ska stoppa här en tid till. Så då, då tog vi. – Och inte bonden, han var inte hemma och jag hade ju till och lämna på fredan och lördan, för jag ville ju komma hem.

L: Hade Du fått betalt?

Nils: Nej, det hade jag inte. Men; innan jag lämnade så kom han hem. Så han sa: ”Jag har inte .. Jag har inte dessa pengar som - men jag kan ge Dig ’en 35 och 40 dollar” sa han, ”det är allt. Ty jag har inga pengar på banken, så jag kan inte ge Dig ’nä mera idag. Men när jag har sålt mina stutar”! Sa han! ”så ska jag sända pengarna”. Så jag tog; fick de där pengarna och Gus Larson, han tog mig till tåget där i Beresford. Och; det skulle gå, men vi sprang in på

banken och fick den 'häre checken cars och sedan på tåget till Sioux City. Då hade jag 'te och ändra, to ta ett annat tåg därifrån till Moline. Sedan arbetet. Började jag arbeta då på måndan och det gick bra.

L: Jaha. Kom pengarna där ifrån Beresford?

Nils: Ja då. Yes, det gjorde 'di. Men då talade jag om för min moster hur det var. "Jo men Du det, det skulle Du aldrig gjort, för Du kanske aldrig får det".

L: Ja men det var inget och göra?

Nils: Det var ju inget för **för mig och göra**.

L: Du kunde ju inte vänta på att stutarna skulle bli sålda!

Nils: no. Och – jaa jag väntade och jag hade väl sagt till honom. Han sa till mig det att: det kanske tager nog en månad och kanske lite längre. Så jag väntade, men. Se detta här måste ha varit i november, för att jag ville köpa en automobil. Så då skrev jag till honom och frågade honom om när jag kunde få pengarna. Då fick jag svar och då sa han det att: ""Jag har sålt stutarna och jag ska sända Dina pengar"". Frågade hur mycket jag hade kvar och om det stämde och det gjorde det ju, så allting gick bra.

L: Jaha.

Nils: Då köpte jag mig en ny bil.

L: Splitter ny?

Nils: New Pontiac. In

L: Jaså Du köpte ingen Ford!

Nils: Nej. Moster Amanda and her svåger gick ner med mig och så, den 'andre också, hennes andra svåger följde med också.

L: Hade Du sparat ihopa cars då, som man säger?

Nils: Jaa, jag hade pengar här. Jag hade pengar, men på olika. Jag hade på två platser; på banken och så till Deere, till John Deere's se. Så – då köpte jag en ny automobil och betalade 665 dollar.

L: Den var ju mycket dyrare än en annan bil, en ford?

Nils: Ja, 'di var dyrare, oh ja. En Chevrolet kunde jag ju fått för .. 500.

L: Vad berodde det på att Du blev så lyxig utav Dig? Jag menar? -

Nils: Ja, det förstod jag mig inte på. För – Well. 'Di hade köpt sig en Pontiac själva se och 'di sa att de är bra bilar.

L: Jaha.

Nils: Och; det var väl därför jag köpte en sådan. But så då när jag kom hem, kommer hem till moster Amanda, då sa jag att: "jag köpte mig en bil nu, en Pontiac". "Jo men, kära Du, det är inte mycket arbete" sa hon. "Du kan förlora om Du inte kan betala för den". "Ja. Jag ska gå ner till banken" sa jag "och .. och jag ska betala hälften nu och så 30 dollar i månaden efteråt". Så.

L: Så det var ingen mening med att ta ut alltihop och betala kontant?

Nils: Nej. Nej. Så det gick ju.

L: Vem hade sagt till Dig det, att Du inte skulle betala kontant?

Nils: Det vet jag inte riktigt! vem det var, - men - det är vad vi gjorde! Jaa. Så då en utav hennes svågrar hade 'te och skriva det att han var i. Att om inte jag kunde betala, så hade han 'te och betala, annars tog de automobilen.

L: Jaha.

Nils: Och. – Jag kommer ihåg det. Den här John, han sade till Gilbert att: "Du skriver på Ditt namn, för att Du bor ju här i Moline". Han bodde ju ute i - . Och han fick honom till och. – Och – det var ju en man som aktade sig. Han ville ju inte sätta sitt namn på någontingen om han inte visste att det var bra. Så 'näste dag så kom han opp till mig och frågade och undrade

om jag hade nog pengar till och betala. ”Ja det har jag” sa jag. Och – ”men jag ska ju betala 30 dollar i månaden”. Ja det gick bra. Men; när jag hade betalat about en tre och fyra månader, då fick jag brev ifrån dom att: om jag inte betalar så tar de automobilen. Och då, när jag kom hem ifrån arbetet, då undrade ’di. ”Du har ju inte betalat där”. ”Det har jag”. ”Ja, men, då har Du ju ’te visa ’visitet right on”. Och då ringde ’di till ’dem. Och då så sa de att: vi har inte sänt in dom pengar till försäkring där i Davenport, så det blir bra”.

L: Jaha.

Nils: Men då fann vi ut att ’di hade gått .. gick bankrupt, se, där nere. Det var för **det** ’di inte hade be.. – ’di hade inte sänt in mina pengar där!

L: Så det intyget Du hade, att någon hade skrivit på, det var behövligt.

Nils: Det var bra.

L: Jaha.

Nils: Så ’di gick över till Davenport och jag tror; jag minns inte vem som var med mig, jag tror det var Carl Gustavson och jag betalade automobilen där.

L: Kontant då?

Nils: Allt, för jag ville inte ha någon där och sedan så hade vi ju skriva på, skriva att jag hade betalat där.

L: Så Din moster, hon började undra vad det var för en systerson som hade kommit över!

Nils: Ja ja ja. Hon var! Hon trodde nog på mig, men hennes barn och hennes svågrar frågade, en utav dom. Han var, han trodde nog.

L: Han var rädd att Du

Nils: Han var rädder.

L: Hur kände Du Dig då? Tyckte Du att det var otrevligt då?

Nils: Ja, det var det nog lite.

L: Att vara under deras beskydd?

Nils: mhm. Så – jag gick ner till dom där, för jag kände den häre mannen, han som – well – den som sålde bilen och han var svensk också.

L: Jaså.

Nils: Så då gick jag ju ner och sa till honom om det och han sa det: ja, det, han var ju inte den, han var ju bara en salesman, så han hade ju inte så mycket och göra om det. Så då talade han ju om hur det var. Så då blev det ju bra igen.

L: Var detta före bankkraschen eller var det efter?

Nils: Ja, jag undrar det, när banken gick ner? Det kommer jag inte ihåg.

L: Men det var en bank här nere som stängde i Moline?

Nils: Jaa.

Annan person: That was Moline National.

L: **Stängde den?**

Annan person: mhm.

L: Vad behövde **Den stänga för!**

Nils: Well ’di alla, ’di alla

L: Alla stängdes!

Nils: ’Di stängde. Di stängde inte. ’Di stängde inte. En del! No inte den banken, stängde inte och inte First National heller. Det var de ’andre småbankerna: här oppe och ’di olika platser, de små bankerna but John Deere-banken, den stod kvar.

L: Så Du hade Dina pengar i säkert förvar då?

Nils: Ja.

L: Du blev aldrig av med någonting?

Nils: Nej, det behövde jag inte göra. Jag brukar ju säga till dem att jag förlorade mina pengar, för jag hade ju tagit ut under tiden in banken. De stängde ju alla bankerna då ett tag, för en tid.

L: Jaha.

Nils: Och då så, alla så sa 'di att 'di hade förlorat sina pengar i banken. Jag förlorade mina jag också, men då vågade jag -. Hur mycket jag hade in? Jag hade 86 cent kvar, för det räknade 'di opp! Och hålla på och sätta pengar in!

L: Sätta in, ja. Vad sa folk då när de stängde bankerna och en del blev ju foreclosure och allt möjligt? Det måste ha varit ett fruktansvärt slag för folk? De hade sparat under hela 20-talet.

Nils: Jaa det hade de ju, men det var inte, det var inte så många som förlorade pengar, de fick ju dom tillbaka.

L: De fick dem tillbaka?

Nils: De fick det mesta tillbaka. Det var en del banker som inte

L: betalade.

Nils: Nej. De kunde ju inte.

L: Så - Du hade inget hus vid det tillfället, utan Du hyrde?

Nils: Nej.

L: Eller boardade som de säger?

Nils: Ja, det är sant.

L: Bodde Du i ett boardinghus där nere på?

Nils: Jag bodde lite över. Sen när jag kom 'ifrån – 'utifrån landet och in, då var; min moster, hon hade ju 'rentat .. hyrt ut sitt, rummet där var jag brukade var. Så då 'rentade jag någon annan plats. Jag gick ifrån en annan plats till; var 'di hade. Det var alltid någon plats som var.

L: Det var lätt att hyra?

Nils: Lätt och hyra - och - ibland betalade jag bara 2 dollar i veckan.

L: Så folk ville ha extraförtjänst då?

Nils: Ja, det är sant.

L: En extra inkomst.

Nils: mhm.

L: Kunde Du få tvättat också där om Du ville?

Nils: No, det tog vi ju ner till

L: Kinamannen.

Nils: Mhm. Ja, det var ju andra också. Carlson Brothers, 'di gjorde ju bra tvätt - och andra.

L: Var det det stora huset där nere på 4th avenue?

Nils: 4:e avenue och 12:e street.

L: Jaså, de var?

Nils: De var där.

L: Jaha.

Nils: Så. När jag arbetade i – till John Deere's – när veckan var över så tog jag alla 'di däre 'lortige kläderna dit till

L: Jaha. Du fick hålla Dig med arbetskläder hela tiden?

Nils: Å ja.

L: Det var inga overaller eller sådant?

Nils: Nej. Nej.

L: Så hur länge gick det att vara kvar hos John Deere under depressionen då? Du blev inte avlagd under något år?

Nils: Jag blev avlagd och jag tror inte jag började på förrän – let's see: jag var där i -35, 1935; no, -34. Jag fick alltid arbeta några månader, sedan så blev jag avlagd. En gång arbetade jag bara där tre månader, sedan blev jag avlagd för ett helt; för ett helt år.

L: Men kunde Du klara Dig då?

Nils: Jag var ute, gick ut på landet, för jag hade min automobil. Och då hade jag – tog mina kläder och gick ut på landet och arbetade.

L: Så Du kommer med en splitter ny bil här?

Nils: Ja.

L: Det var ju många som hade varit här i tio år som inte hade köpt sig en bil?

Nils: Nej.

L: Vad berodde det på att !

Nils: Ja, jag vet inte varför jag köpte en bil.

L: Du ville ha flickor förstås att vara ute och åka med!

Nils: Ja.

L: Det var en anledning!

Nils: ja. Och sen gick jag då ut på landet. Jag behövde ju inte. Annars! Om 'di levde här i stan, 'di kunde ju inte gå någon plats! 'Di hade ju inte råd till och gå ut på landet, om det nu var någon som tog dem. But det var ju så många som aldrig hade arbetat ute på landet, men jag var ju van då. Och jag arbetade -29 härute och -30 där oppe i Dakota - och; varje år så gick jag ut!

L: Jaha.

Nils: Så då 1931, då arbetade jag bara tre dagar i veckan. Då gick jag ut där på onsdagskvällen och came på torsdagen. Då gick jag ut på landet och stoppade där till söndan och då kom jag – gick; kom tillbaka.

L: Jaha. Men när Du kom ut här då på landsbygden, med en ny Pontiac, undrade de inte då? Här kommer det en som är arbetslös! Du kanske hade en nyare bil än vad farmarna hade!

Nils: Det var lite. Det var inte svårt och få arbete för att jag hade arbetat förut, 'di ville alltid ha någon. 'Di ville inte ha någon som inte kunde det; lantbruk.

L: Nej, det är klart.

Nils: Så det var för det jag var. Ibland hade jag, jag hade inte. ”Jag tror inte jag hade några pengar och betala nån”. ”Ja det bryr jag mig inte om, jag bara hjälper Dig ändå”.

L: Du kunde alltid få mat och husrum ja.

Nils: Ja. Då hade jag ju husrum och mat.

L: Så de kunde se då hur Du höll gaffeln och grepen?

Nils: Ja!

L: Det märkte de snart!

Nils: Å – det. Och då – och då rökade jag också, så då fick jag lite pengar 'te och röka.

L: Jaså Du hade mera utgifter då som skulle underhållas?

Nils: Ja. Så. Och då kunde jag ju köpa tillbaka och så hålla 'di där cigaretterna, men annars så; pipa gick inte bra, det tyckte de inte om.

L: Nej.

Nils: Men jag rökade inte mycket där.

L: Men cigaretter, var inte det modernt då på den tiden?

Nils: Å ja, det var modernt då.

L: Det var mest snus, och pipa?

Nils: Ja. Snus och pipa, det var många som rökade pipa och snusade också.

L: De gjorde det – ja.

Nils: Men cigarr och sådant; det kunde jag inte med, cigaretter var det enda. Men det var inte, jag rökade inte mycket.

L: Nej.

Nils: När jag var ute på landet, bonden, han rökade.

L: Jaså.

Nils: Och om han rökade så frågade han mig alltid om jag ville ha en cigarrett, så fick jag alltid en cigarrett om jag ville ha.

L: Och vid den tiden, hade Du då träffat Mr Kask?

Nils: Det är sant.

L: När kom han och stötte på Dig? För han lät ju ingen gå fri?

Nils: Ja. Ja. Jag tillhörde 1929.

L: 1929.

Nils: 'Förste gången.

L: Var det han som hade fått in Dig?

Nils: Jag tror han, det måste varit honom, för det var en tre fyra pojkar som bodde där, var han arrenderade.

L: Jaha.

Nils: Och jag brukade

L: Han hyrde ut rum?

Nils: Å ja, han hyrde ut rum till dom.

L: Jaså, han hyrde ut.

Nils: mm! Han hade en tre fyra pojkar där. Då gick jag, då kände jag ju dom så jag gick och tala med dom. Och; det var min moster som ville att jag skulle tillhöra. Hon sa det att: Du har till ha mera försäkring om Du blir sjuk. Då får Du ju något så Du kan klara Dig.

L: Jaha.

Nils: **Och det var det!** Då betalade 'di ju 7 dollar i veckan.

L: Så det var ett bra skydd då?

Nils: Och så, då tillhörde jag Vikingarna också, så det var 14 dollar i veckan, som jag kunde få om jag blev sjuk.

L: Ja. Och hur mycket fick Du betala in i månaden då? 50 cent i månaden?

Nils: Det var 50 cent i månaden, tror jag det var, när vi började.

L: Det klarade Du fint av?

Nils: Det klarade jag ju fint. Det var bra; det var en bra – jag gjorde ju inte mer än en 20 dollar i veckan där, jag gjorde bra pengar då. Jag hade styckarbete: 30 35 dollar, men sedan gick det ju tillbaka igen.

L: Jaha.

Nils: För när de inte hade mycket arbete så blev det ju sämre betalning.

L: Jaha. De säger ju det att Kask, han kom ner till järnvägsstationen och mötte folk. Men Du kom på en så dum tid, förstås, så han var inte där nere och mötte?

Nils: Nä, han kom inte ner och mötte!

L: Så Du slank undan hans kontroll?

Nils: That's right.

L: Du sa att Du också var med i Vikingarna. Hade de också en medlem som Kask, som var så aggressiv?

Nils: Ja. Davidson.

L: Davidson?

Nils: Jaha.

L: Jaså han var Mr Wiking?

Nils: mhm. Han var en väldigt nice person.

L: Jaha.

Nils: Och lika; det var några andra också, jag kan inte tänka namnen nu.

L: För att på den tiden kunde både kvinnor och män tillhöra Wasa?

Nils: Å ja.

L: I Chicago var det ju en del loger som hade bara damloger, som Siljan t ex och Mora/ Tuna.

Nils: Ja. Men; Jag tror inte att hon tillhörde, för att hon hade en annan försäkring. Det var nog inte 'denne 'häre; vad Du talade om.

L: Brödraförbundet?

Nils: Nej, jag menar den här försäkringen här nere i Rock Island.

L: Å Woodsmen of America?

Nils: Ja. Woodsmen. Jag tror att hon tillhörde mer.

L: Den var rätt okänd då bland svenskarna?

Nils: Ja. Well jag vet inte om det var **den**, or om det var någon annan.

L: Foresters?

Nils: För att det blev så dåligt.

L: Foresters?

Nils: Ja, det vet jag inte. Jag kan inte säga vilken det var, men hon tillhörde en. För att det blev så, så att hon hade till och sluta opp.

L: Jaså?

Nils: Så hon. Men hon fick ut; det var som en försäkring, så hon kunde få penningarna.

L: Men hon var nog med det att det skulle vara försäkringsskydd?

Nils: Mhm. Ja. Ja hon ville ju 'protekta sig själv också se.

L: Du hade redan visat på prov att Du ville vara fri!

Nils: Well. Efteråt. Efter jag var 21 år, då hade hon ju inte något mera med mig och göra.

L: Nej nej men det var att Du var under 21 år!

Nils: Ja. Å ja. Hon var, hon var strikt.

L: Jaha. Hon släppte inte tyglarna för långt!

Nils: Nä då.

L: Strama tyglar. Sedan då när Du fick arbete 1935, då var det fortfarande oorganiserat på John Deere?

Nils: Oh ja, det var.

L: Ingen fackförening?

Nils: Nothing.

L: När Du var där då, under de månader då Du arbetade, var det någon som försökte komma in med idéer?

Nils: Jag hörde inte någontingen där. Nej, jag hörde inte någontingen där jag var.

L: Det var ovanligt att prata om sådant?

Nils: 'Di talade inte. Nej, 'di brydde sig inte om det. 'Di talade inte om något.

L: Och inte på Moline Plow eller International heller?

Nils: Nej. Det var; det var lugnt.

L: Så det blev inte förrän Rosevelt kom in med lagen.

Nils: Det är sant.

L: Då började det att röra på sig?

Nils: mm. Ja, se vi hade till och skriva på. Varje, varje år! Hade vi till och skriva på att vi inte kunde tillhöra något sådant!

L: Å - ni fick skriva på!

Nils: Å! Ja visst!

L: Var ni än arbetade?

Nils: Ja.

L: Och det var förskräckligt!

Nils: Och - det hade vi ju allaredan gjort och då kom den lagen att det var inte .. det var unconstitutional.

L: Jaha.

Nils: Så då hade 'di 'te och ge opp det.

L: Så ni sålde skinnet innan ni hade fördelat arbetet?

Nils: Ja, det är sant och det var ju gott för ett år.

L: Jaså!

Nils: För nästa år hade vi till och - och

L: Och det blev en lag som upphävde hela detta?

Nils: mm. mm.

L: Jaha, på **så vis** gick det till.

Nils: Så; det sista året då. Ja. Det hade väl inte gått, de kunde göra det igen i där, för jag kommer ihåg att de ville att de skulle skriva på att -. – De ändrade det nog, but: de ville ha någontingen, så att de hade någontingen att – men; – det gjorde inte jag! Och – så jag hade till och gå in i .. på kontoret. Och då frågade dom varför jag behövde göra det. ”Ja, det är bara till att, det gör ingenting”. Så. Ja. Vi får väl finna ut det lite längre fram, de säger där också, att de inte, att de inte behöver göra det. Så, då de låter det vara. Men sedan så fann jag ju ut att 'di andra hade ju gjort det, så jag gick in där och sa det att: jag skriver på det igen.

L: Jaha.

Nils: Och då var; i början, det var ju bra.

L: Det var det.

Nils: Och det var ingenting. Det var ingen! Det var ju ingen! Det var ingenting som höll ändå, efter Rosevelt kom in. Då var det ju, 'di kunde ju inte, det var ju unconstitutional. För; det gjorde ju ingenting.

L: För de kunde inte slänga ut er arbetare som börjat där då?

Nils: Å nej, det gjorde de inte.

L: Det gick inte. Så: var Du intresserad av politiska åsikter och av sådant när Du kom hit det första?

Nils: No inte first då, då brydde jag mig inte om 'et då.

L: Du kunde ju inte språket heller.

Nils: Nej, det gjorde jag inte, så jag

L: Men hörde Du det att dom sa att Du skulle rösta med the Republicans, för att vara säker på att få ett arbete?

Nils: Åh! Republican. Det var ju alltid det att om Du inte röstade Republican så blir det ju inget arbete här.

L: På en del ställen sa dom det att: if You are Republican and a Lutheran You can be sure of a work.

Nils: Det vet jag ju inte riktigt.

L: Du hörde aldrig det här i Moline?

Nils: Det hörde jag inte, nej det hörde jag aldrig. Men de sa ju alltid då. Som min moster, hon kanske, hon kanske inte var Republican så, men; - hon sa ju det att: Du förstår, vad Du gör: Säg ingenting. Säg ingenting. Så hon ville ju inte att jag skulle bry mig om någonting, för då kan det ju bli en annan ordning.

L: Och det var lite ointresse de första åren också?

Nils: Ja. mhm.

L: Det var inte förrän Du blev lite äldre som de politiska åsikterna kom att betyda någonting?

Nils: Det är sant.

L: Ifrån 1935 då så höll Du på hoss John Deere - hur många år?

Nils: Jo. Jaa, jag fick 41 år.

L: 41 år!

Nils: mm!

L: Var Du där i ett sträck då, utan ?

Nils: Jag fick tillbaka var jag hade arbetat i 1929 och i 1930, fick jag väl det tillbaka.

L: Jaså, de räknade in det då!

Nils: Ja då; dessa två år fick jag tillbaka sedan. Så; jag förlorade väl inte mer än – ja ett par år, tänker jag.

L: Jaha.

Nils: För jag arbetade nog; ja, ett år arbetade jag inte mer än fem månader och då fick jag ju inte nog, men när jag arbetat över sex månader så blev det ett år!

L: Så då när fackföreningen kom in, de första kraven hos fackföreningen, det var alltså att bilda en förening?

Nils: Mhm.

L: Och; sen var det krav på högre betalningar i timman?

Nils: Mhm. Ja.

L: Men varför dröjde det så länge med the vacation pay? Det tog några år innan de kom med i förhandlingarna väl?

Nils: Å vacation?

L: Ja. Vad berodde det på?

Nils: Det var jag ju inte riktigt. Jag vet inte om det var

L: När hade Du den första semestern, en vecka betald till exempel?

Nils: Ja, vi fick en vecka, fick en vecka vaca .. semester.

L: Före -40?

Nils: Ja, det var före -40.

L: Jaså.

Nils: Mhm. Var det inte? Det måste det varit.

L: Var det med i kontraktet då?

Nils: Det var i kontraktet. Så; de fick, dom som hade arbetat där i fem år fick väl en vecka.

L: Jas, över fem år?

Nils: Fem år.

L: Och en vecka?

Nils: En vecka.

L: Full betalning?

Nils: Mhm. Det vet jag inte om de fick. Var det? Det var väl något dylikt med full betalning.

L: Kunde de ta den veckan när de ville eller efter förhandlingar, eller?

Nils: Nää, när de sa till.

L: jaså. När **dom** sa till?

Nils: Ja, när de 'la' av dem. De arbetade ju inte hela året ändå.

L: Jaså även efter -40?

Nils: Nej.

L: De lade fortfarande av dem ett tag ibland på sommaren?

Nils: Det var sant. Sure. En del. En del, som arbetade i the blacksmith shop, 'di kanske hade lite annat där, för att 'di gjorde ju saker för hela fabriken!

L: Jaha. Men då var det ju onödigt att ha en veckas semester, om ni var av två månader på sommaren?

Nils: Well – 'en fick ju en extra.

L: En extra frivecka.

Nils: En extra vecka, för betalning.

L: Jaha. På så vis fungerade det ja. Så hur var det med motståndet mot fackföreningarna och emellan arbetarna här, ibland de äldre svenskarna till exempel?

Nils: Jaa, dom

L: Var de **för fackföreningen i början?**

Nils: 'Di var rädda.

L: De var det ja.

Nils: 'Di var ju rädda, för 'di ville ju inte att

L: Att de skulle mista arbetet?

Nils: De hade ju hört så mycket om 'at förut, hur det hade gått för dem. Men det tog inte länge förrän 'di fick dem!

L: Gick de med på det?

Nils: De behövde ju inte tillhöra om de inte ville, see!

L: Fick de avstå?

Nils: Nej, Oh ja! Så; det hade ju till och bliva över hälften och då kom ju the Union in då. Då hade de ju the Union till och ta över, jag menar: till och med cheferna.

L: Om lönesättningen?

Nils: Ja. Men de behövde inte belong .. de behövde inte tillhöra om de inte ville.

L: Ja men kunde en sådan arbetare arbeta tillsammans med en som var med i föreningen? Om **Du gick med** och nästa där, som stod vid sidan om,

Nils: Ja. Jag var med, nära på hela tiden. Så när de började på då, jag var med då.

L: Jaha.

Nils: Men det brydde vi ju oss inte om, vi sa aldrig någonting till dom om det. Ville de betala, om de ville tillhöra så kunde de. Vi frågade dom alltid en gång i månaden om 'di ville.

L: Men de som bildade fackföreningen och som lade fram lönekrav till John Deere till exempel, de kanske fick upp priset med 5 cent i timmen och då fick ju de som inte var med 5 cent i timman med.

Nils: Det är sant.

L: Det måste ju ha varit en otrevlig känsla?

Nils: Det var det ju, i en väg, se.

L: Snikryggas, som de sa.

Nils: Ja, det var det ju, i en väg. Men; 'di var lite rädda. En del tänkte väl: det kommer aldrig till och gå.

L: Hur länge höll det på på det viset?

Nils: Det höll på till .. när var det? .. Jag ska tala om att jag började in the tool room -48 och 'di behövde inte betala där om 'di inte ville.

L: -48.

Nils: Mhm.

L: Det var ju väldigt långt fram!

Nils: Men 'di, men 'di hade. Hur det var, jag vet inte riktigt Hur det var, men ändå. När jag var i tool 'room-et där, då hade 'di ju till och, då blev det den att 'di hade till och tillhöra.

L: Tillhöra ja.

Nils: För det var en tool- and die maker, han gick ner till kontoret och sa till; sa till dom där att: "har jag till och 'joina? .. Tillhöra"? "Nej, det behöver Du inte, men Du kan ju, Du kan ju lämna här" sa han till honom. Då hade det gått så långt så att då, 'di sa honom:

L: Jaså.

Nils: Det var nog lite svårt för en chef till och säga det: 'di har till och lämna om 'di inte vill tillhöra.

L: Tillhöra.

Nils: För det var en tool and die maker, han gick ner 'te kontoret och sa till dom; sa till dom där att: "Har jag till och 'joina tillhöra?" "Nej, det behöver Du inte, men Du kan ju; men Du kan ju lämna, lämna här" sa han till honom. Då hade det gått så långt så att de sa till dom: Du har 'te och lämna om Du inte vill tillhöra.

L: Jaså.

Nils: Det var nog lite svårt för en chef till och säga det att: 'di har till och lämna om 'di inte vill tillhöra.

L: Jaha. Men sen blev det mer och mer då?

Nils: Å ja, då hade 'di ju till och tillhöra, och betala.

L: Jaha.

Nils: Då. Då behövde 'di ju. Förut, då hade vi 'te och taga pengar. Jag menar det: vi kom och frågade dom: Du har till och betala Din dues.

L: Jaha.

Nils: Och då fick vi det. Men då fick ju fabriken själv, 'di tog ut det, tog ut det.

L: Och alla nyanställda, de gick väl med i föreningen omedelbart eller?

Nils: Oh ja.

L: De gick in.

Nils: 'Di hade till och - 'di hade till och 'joina the union då.

L: Jaha. Men sen en annan sak här nu, Som ledningen, eller förmännen, de behövde inte tillhöra? The formen?

Nils: Nej och inte de som arbetade på kontoren.

L: Och blir det en strejk, till exempel, då kan förmännen hålla på att köra fabriken så länge det går?

Nils: Ja.

L: Men sen då, när strejken blir över och allting är klart, och låt oss säga nu att ni får en löneförhöjning utav en 30 cent i timman och ett par extra fridagar och sjukledighet och sånt, då får de som inte är med i fackföreningen, på kontoret, automatiskt samma lönelöft?

Nils: Ja.

L: Hur kan de! Alltså det är ju också arbetarn som lyfter upp också tjänstemännen, på så vis.

Nils: Ja, det gjorde 'di. Se det var alltid så, om vi skulle ha någon förhöjning, att 'di som arbetade på kontoret - och alla 'förmännen - och dom som var betalda den vägen,

L: The management.

Nils: Ja. 'Di fick alltid sin först. Sedan tog det en månad och så innan vi fick våran. Vi fick väl vad som var över.

L: ja men kändes det inte konstigt då att ha det på det viset!

Nils: Ja. Det. 'Di brydde sig inte om det, om, på kontoret och 'förmännen, om inte vi tillhörde, för vi var ju på den andra sidan mera och vi tyckte väl det var lika bra att 'di inte var med - var med i våran.

L: Ja ja det förstår jag! Men i och med att de fick samma villkor som ni hade, för de hade ju inte strejkat och de hade inte betalat in någon union dues eller någonting?

Nils: Nej. Nej nej. Nej, det det.

L: Men det var inga friktioner på det området?

Nils: Nej, det brydde oss vi inte om. Å! vi kanske skojade med dom ibland, och så, but det var inte något.

L: Det var ju många naturligtvis som arbetade nere på John Deere: det var ju tyskar och polacker och belgare och svenskar. Hur var de i förhållande till fackföreningar, eller union activities? Var det några som var **starkare för det** jämfört med de andra?

Nils: Det var nog en del. Jag tror det skandinaviska folket kanske inte, 'di var inte så rädda.

L: Inte det?

Nils: Nej jag tror inte det. 'Di var inte så rädda till och – om det var något sådant så.

L: De vågade sätta foten i dörren?

Nils: Ja det gjorde de ja och de fick de andra med sig. Det var nog en del med folk 'ifrån, som ifrån Belgien och så. Men; 'ifrån Polen och dom länderna, 'di var, 'di var starka för, 'di var inte rädda för någontingen.

L: Inte det.

Nils: **Nej. Nej.**

L: Nähä. Nähä. Hur var de att arbeta med? Var det friktioner? Det är klart att Du kom lite senare nu än de andra svenskarna på 20-talet.

Nils: Ja.

L: Då var det väl mer friktioner mellan belgare och svenskar?

Nils: Ja. No det var inte någontingen, aldrig någontingen som vi tänkte på, för vi tyckte nog att vi skulle

L: Var och en gjorde sitt jobb.

Nils: Ja.

L: Och på fritiden, det var ingen förbindelse mellan de olika nationerna, utan svenskarna gick till sina Noble och Wiking och

Nils: Ja, or what ever.

L: Och belgarna gick till sina Forester?

Nils: Ja. 'Di hade ju sina.

L: Jaha.

Nils: Så det var inte någontingen där.

L: Och religionen var också olik. De var ju katoliker.

Nils: Den var ju olika, den var ju, den var bra olika, vad det är ni tänker.

L: Ja. Ja.

Nils: Ja, det var ju. För att: min moster, hon var gift med en belgare.

L: Jaså!

Nils: Och – det var ju inte bra – Du vet – på Den – på Den

L: Kronholm!

Nils: Ja - and det var inte Kronholm ja.

L: En annan moster?

Nils: Ja. Ja, det var en annan.

L: Hur hade hon träffat honom?

Nils: Det vet jag inte, but hon träffade honom här i Moline och han hade ju en tavern också här på 4:e Ave, 3:e Ave and 4:e Ave, tänker jag, någon plats, jag vet inte så bra - där.

L: Jaså, nere I stan?

Nils: Mhm. Men 'di var ju – 'di var ju gångna när jag kom hit -28.

L: Jaha.

Nils: Men; - di var tillsammans så, men 'di ville inte säga mycket. 'Di ville .. Mrs Kronholm ville inte tala om det knappast för mig först, men sedan så sa hon: om Du inte säger det för 'di andra så.

L: Ja ja.

Nils: Så fick jag reda på det ändå.

L: Varnade hon Dig för belgarna, till exempel om Du kom hem i Pontiaken med en belgisk flicka?

Nils: Nej, det gjorde hon inte.

L: Tänk om Du hade kommit hem och sagt att Du hade mött en belgare här?

Nils: Ja.

L: Vad hade hon sagt då!

Nils: Då hade jag fått gå tillbaka till Småland.

L: Men var det inte lite bekymmer för svenskarna då, för pojkarna, när de var ute och körde med flickor och sånt, om de kom hem med italienare och tyskar och belgare?

Nils: Njaj, jag tror inte det, jag vet inte riktigt mycket. För nu var jag härifrån, i, det var -30, då var jag där oppe. Och – allt vad jag gjorde just arbetade och så gick vi 'te Beresford på lördagskvällar och det var ju svenskar där också, jag talade med dom och sedan gick hem. Så jag menar; jag var inte ute någontingen på **den tiden: -30; och -30 ..**

L: Men här nere i Moline, då var det full fart?

Nils: Oh ja. Men sedan, – då var jag ute på landet också - det var olika och för det mesta så var det unga pojkar som jag var med, så det var.

L: Jaha. Jaha. Jo men det är väl klart det blir flickor med i sammanhanget i den åldern och så?

Nils: Oh ja. Yes.

L: Så Din moster då, med den belgaren, det gick inte så bra, utan ?

Nils: Det gick det inte, men 'di 'di var, jag tror 'di var goda vänner, vänner ändå. And deras systrar, 'di var ju goda, 'di var goda vänner med varandra **den vägen.**

L: Hur gick det i religionshänseendet. Fick den ena ge upp sin religion och gå med den andra till kyrkan till exempel?

Nils: Ja nu, det vet jag inte riktigt hur det var. Det var ju den enda moster jag hade som var gifter med en belgare och om hon gick till – no hon var inte – hon var nog inte katolik, för hon är begravnen här oppe i kyrkegården här i Moline.

L: Hade de barn?

Nils: Nej, 'di hade inga barn se.

L: Inte det. För det är väl då svårigheterna börjar?

Nils: Ja vet? .. Ja det var. .. Det var.

L: Det är ju lite svårare.

Nils: Det var svårare i den vägen.

L: För då kommer det ju in grand parents!

Nils: Sure.

L: Då börjar övertalningstaktiken att ta sitt utlopp!

Nils: Jag tänker det.

L: Så Du höll på då i 41 år hos John Deere? Hur ?

Nils: 40 41 år ja.

L: 41 år ja.

Nils: mm!

L: Det var många år det. I vilken division utav fabriken; combines eller?

Nils: No, in the tool- and die making.

L: Tool- and die making.

Nils: Mhm.

L: Så Du lärde Dig till ?

Nils: Jag hade till lära mig, inte till och bli en – 'di kallade dom die shipper – och då hade jag 'te arbeta med de som var tool makers and machine operators and jag hade 'te och arbeta med det. Så var jag arbetade, vi var en sju åtta som hade det arbetet. Så då, när vi arbetade på dies, så kanske jag fick den first och då gjorde jag **så mycket arbete. Sedan var det en del arbete som inte tillhörde mitt arbete, så då sände; då fick de tool- and die makers göra så mycket arbete. Sedan var det machine operators! 'di har ett annat yrke, mera. Då fick**

'di göra sitt arbete. Sedan den kanske kom tillbaka igen till mig, som jag hade till och göra någontingen och så gick den fram och tillbaka. När det var slut med mitt så gjorde jag inte något mera! Om basen sa till mig att jag skulle göra det, jag kunde ju göra det, och inte säga nej då, se. För basen, när han säger någontingen, en har till och lyda honom. Så då jobbade jag ju på och då var det någon – om inte jag sa till tool- and die- makern – så var det alltid någon som sa det att: Nils har .. han gör arbete som inte tillhör och då var de till basen och sa till honom att: han har inte rättighet 'te och göra det. Så kom basen och sa till mig att: Du har 'te och ge detta här till the tool- and die- maker. Så 'di försökte ju allt ibland och göra lite. För jag fick ju lite mer, 'di fick ju lite mera betalning än vad 'di hade, det var inte så mycket men; ändå.

L: Var det ackord? Eller piece work?

Nils: Det var inte 'nå ackord då, nej.

L: Piece work.

Nils: Men; vi hade så mycket. Tool- and die makers, de har ju olika priser själva också, så att det var för det. Men – sedan – om vi inte hade mycket och göra då, då ville ju vår bas att vi skulle försöka och få lite utav vad de andra gjorde! Om 'di sa att de kunde: Ja vi har arbete för er här, som 'di kan, 'di kan göra". Men annars, om 'di hade sagt att: No, det gör vi inte den vägen", då kunde vi ha gjort det också. Men dom arbetade tillsammans så det var inte någon svårighet där.

L: Vad är det som har gjort John Deere så effektiva över årens lopp? De har ju växt fantastiskt och gått rätta vägen?

Nils: Jag tror nog att vi har .. vi har arbetat tillsammans bra mycket. Det har inte varit något.

L: Det var inga stridigheter på arbetsplatsen?

Nils: Nej det var inte några stridigheter. När vi gick ut och strejkade den gången, vi visste ju att det hade till - och – det hade ju till och komma den dan när vi hade till och gå ut.

L: Jaha.

Nils: Så. -

L: Och under andra världskriget, blev Du inkallad till tjänstgöring, eller var Du för gammal då?

Nils: Ja, jag blev för gammal. Jag hade. Det var ju många som var äldre än vad jag var och fick komma in, but

L: Var Du medborgare då?

Nils: Ja. Men mitt namn kom ju inte opp.

L: Nähä.

Nils: Så jag hade till och vänta då. Min kamrat han hade ju gått till Chicago och då så sa dom det att; mannen, när han kom opp, så sa han det: "Nils, jag tror nog att det blir nog oppe nu" sa han.

L: Inkallad.

Nils: "En månad, för vi kan inte göra något mera nu".

L: Jaså.

Nils: Men, då; då gick det över, så att jag blev lite för gammal. Men inte. Om det hade blivit värre så hade jag ju kommit in igen, men så länge så tog 'di inte dom.

L: Vad tillverkade de på John Deere-fabriken vid den tiden, under kriget? Då var ni inne i mer krigsbetonat naturligtvis.

Nils: Ja. Jag arbetade på en del 'di gjorde, no det var olika; olika maskiner 'di gjorde, inte .. inte maskiner, det var olika saker för

L: Traktorer?

Nils: för traktorerna se.

L: Men de tillverkade inga combines?

Nils: Nej, inte något sådant.

L: Inga traktorer heller?

Nils: Inte mer än vad de behövde för. - Jag menar det; vi hade ju arbete, för vi gjorde ju mycket.

L: Till försvaret, ja?

Nils: Olika saker för försvaret.

L: Jaha. Och sen efter kriget då blev det full rush med traktorer och skördetröskor och alla möjliga - och då gick det bara framåt.

Nils: Ja, sen då så var det ju fullt.

L: Enligt Din mening nu: fackföreningarna, det är ju inget snack om saken, utan de har gjort en fantastisk insats?

Nils: Jaa.

L: Både för arbetsledning och för arbetare.

Nils: Ja.

L: Annars hade det ju blivit ett stillestånd.

Nils: Mhm.

L: Om de inte hade kommit in, tror Du att det hade stått kvar då i samma älta som det gjorde på 20- och 30-talen då, om inte fackföreningarna kommit in?

Nils: No no jag tror inte det, jag tror att detta häre hjälpte. Det hade till att komma den dagen att vi hade till och känna varandra.

L: Organisera sig?

Nils: Vi hade inte till och känna varandra. Vi kände inte varandra riktigt

L: Förut?

Nils: förut, rätt 'di var lite högre än vad vi var.

L: Jaha.

Nils: Men vi hade ju, det blev ju nog så att vi hade rättighet 'te och tala med dom – se.

L: Så före det så kunde ni inte prata med varandra riktigt?

Nils: Nej, det gick inte. Om jag hade gått ner till kontoret och klagat så hade det 'blitt, då hade jag ju, då hade *den basen* var jag arbetade, då hade han ju kanske. Då hade det 'blitt så svårt för mig så jag hade 'te och lämna där. Då hade jag gått ner till kontoret. 'Di lyssnade nog inte till honom, han hade 'hellre; för 'di ville vara på båda sidorna. 'Di 'kunne. 'Di var rättvisa den vägen! John Deere var rättvisa den vägen.

L: Jaså.

Nils: Å ja. Det gick inte. Om. .. Om jag arbetade på en plats, om de hade om de hade frågat mig, så hade jag 'te och gå ner 'te och då frågade de, då frågade de den mannen hur det var, se.

L: Jaha.

Nils: Och om han ville ta något annat arbete, i en annan plats, så kunde han få det, så gav de det till honom. Så; det var ordning 'te Deere's.

L: Från båda sidor också?

Nils: Å ja, det var det ändå.

L: Ja. Men John Deere var den fabrik som har gjort mest för arbetaren i the quad cities?

Nils: Jag tror nog det.

L: Mer än International Harvester?

Nils: International Harvesters fick nog – 'di var nog

L: mer jämställda?

Nils: De fick bra betalt at International. För – see – de fick alltid lite mera betalt än John Deeres, se, och ändå klagades det, då ville 'di ju ha lika mycket. Jaa. Då kanske vi inte fick en del saker, men det gick opp bra lika och det var likadant för Case också. Case var ju en annan som var lite 'lågare, för att de kunde väl inte betala mera. But 'di kunde arbeta med folket mera än – International – de var lite mera, de ville inte lyda när arbetaren sade någonting till dom. Nothing. 'Di ändrade sig så mycket 'di; .. jag tror inte att 'di kunde 'dependa .. 'di kunde inte 'dependa on International, as much as: -. – Deeres var alltid – 'di ville ha båda sidorna först, innan 'di gjorde någontingen. 'Di tog sin tid på sig att göra det.

L: Nähä. Och så gick det galet för International Harvester.

Nils: Ja.

L: De gick i botten.

Nils: Det gjorde de ju. Det var ju - det var ju

L: De sa ju det att det var arbetarna som gjorde det 1980 med den sexmånadersstrejken, men

Nils: Det var – ja, det var den också. Det var också.

L: Det gick inte att få en förlikning då?

Nils: 'Di kunde. – Det är vad jag menar att: 'di kunde ju inte komma överens. Deeres: 'di kunde alltid komma överens. Det tog inte länge förrän att vi gav upp en del småsaker, så.

L: Ja. Men International Harvester

Nils: The International, 'di trodde väl kanske att de skulle och så bräckte de opp, det var ju inte bra att 'di gjorde det. Det var ju båda, det måste vara bådars fel, annars hade det ju gått. Men kanske att the management såg att de inte kunde hålla på **den vägen** något längre, så det är svårt att säga vem som ..

L: Tiderna hade väl och göra med det också?

Nils: Det hade de. Tiderna.

L: Svåra tider.

Nils: Det var för det.

L: Svåra tider.

Nils: Det var för det John Deere gjorde bra, för att de andra inte gjorde någontingen.

L: Jaha. Och sen Wasa nu och Du är också medlem i Fridhem?

Nils: Ja.

L: i Godtemplarna. Du har alltid varit Godtemplare? Var Du det i Sverige med?

Nils: Nej. Jag tillhörde här inne, innan jag var gift, när jag mötte Margreth.

L: Ja när träffade Du Din fru nu; Margreth? Hon hette Carlson?

Nils: -36. Ja.

L: Hette hon Carlson?

Nils: mm.

L: Margreth Carlson ja.

Nils: Margreth Carlson. Ja det var i -36 och hon tillhörde ju! Och då var det många pojkar. Då hade 'di två! 'Di hade ju två .. två Fridhem lodge och så hade de Unga folket.

L: Jaa.

Nils: Och då 'join .. då 'joinade jag där.

L: Och Din fru var också med däri?

Nils: Ja, hon var ju med där och då var det många unga folk.

L: Så Du träffade Din fru där?

Nils: Mhm.

L: Jaha. Och sen i Wasa, har Du varit engagerad i det över årens lopp?

Nils: Ja men

L: Eller var det Kask som var huvudpersonen?

Nils: Ja, det var det, men då flyttade jag opp då! Jag lämnade Wasa och Wiking också, Vikingarna också.

L: Jaha. Jaså det var under .. ?

Nils: Ja. Sedan då, när jag kom tillbaka; då Trulson, Fred Trulson, då var han efter mig varje, varje dag, när han såg mig, för han arbetade down till John Deere's. Så han tog in mig igen då. Då. Så. Sedan har jag. Och sedan, Margreth, hon

L: Ni har båda varit med ja, allt sedan.

Nils: mm. Så jag har tillhört nu för 50 år 'te Wasa.

L: 50 år ja!

Nils Jansons hustru Margreth: I över 50 år.

Nils: Ja.

L: Fru Janson var född i Moline?

Nils: 1915.

L: Och ni hart re barn?

Nils: Tre barn.

L: Tre barn, två pojkar och en dotter?

Nils: Mhm.

L: Jaha. Och de bor inte långt härifrån; en i Davenport och en i Racine Wisconsin?

Nils: No en i Baltimore.

L: Å I Baltimore!

Nils: Mhm.

Nils Jansons hustru Margreth: Baltimore.

L: Är det dottern det?

Nils: Ja.

L: Jaha.

Nils Jansons hustru Margreth: Hon har en flicka där arbetar up in Moline.

L: Jaså. Jaha. Och de är intresserade i svenskt. De har ju varit med er till Sverige och hälsat på.

Nils: Ja.

Nils Jansons hustru Margreth: Och tyckte om det.

Nils: Ja vi alla tycker om det.

L: Jaha.

Nils: Mhm.

L: Och söka rötter ifrån den gamla fädernejorden.

Nils: Ja.

L: Så Din moster nu, hon dog?

Nils: Hon dog.

Nils Jansons hustru Margreth: 1947.

L: Så hon såg att Du kom på fötter i alla fall och kunde köpa ett hus.

Nils: Ja. Hon var en väldigt god människa.

L: Jaha.

Nils: Hon var stark också. Hon var 93 år.

L: 93 år?

Nils: 95 år när hon dog.

L: Jaha.

Nils: Hon hade fyra flickor.

L: Jaha.

Nils: Hennes man dog.

Transkriberat från kassettband 2013-03-22 /O-KS